

IX/5,10d

IGU

INŠTITUT ZA GEOGRAFIJO UNIVERZE
V LJUBLJANI

OBMEJNA SREDIŠČA V FUNKCIJI OSKRBE IN POTROŠNJE
PREBIVALSTVA TOSTRAN IN ONSTRAN MEJE

Dr. Mirko PAK

LJUBLJANA, Aškerčeva cesta 12

Ljubljana, 1978

Inštitut za geografijo Univerze v Ljubljani

OBMEJNA SREDIŠČA V FUNKCIJI OSKRBE IN POTROŠNJE
PREBIVALSTVA TOSTRAN IN ONSTRAN MEJE

Naročnik: Raziskovalna skupnost Slovenije

Nosilec naloge:

Dr. Mirko Pak

izred. univ. prof.

Direktor:

dr. Vladimir Klemenčič

redni univ. prof.

Ljubljana, 1978

Inštitut za geografijo Univerze v Ljubljani

OBMEJNA SREDIŠČA V FUNKCIJI OSKRBE IN POTROŠNJE
PREBIVALSTVA TOSTRAN IN ONSTRAN MEJE

dr. Mirko PAK

Ljubljana 1978

UVOD

Dosedanja raziskovanja funkcije oskrbe v regionalni strukturi Slovenije so pokazala razlike v gostoti in strukturi oskrbnih obratov,¹ v obsegu vrednosti prometa in še v drugih elementih trgovine med slovenskimi pokrajinami in znotraj njih samih². Te razlike še posebno izstopajo v obmejnem prostoru ob jugoslovansko-italijanski meji, kjer je vrednost prometa v trgovinah nad slovenskim poprečkom, kjer izstopa določena struktura oskrbnih obratov in kjer se javljajo v bližini mejnih prehodov tipična nakupovalna središča. Tudi rast potrošnje za obdobje 1966-70 v vseh mejnih občinah ob jugoslovansko-italijanski meji daleč presega republiški popreček³. Pri tem imajo poseben pomen občinska središča kot centralni kraji najvišje stopnje v tem območju z ustreznim številom, raznovrstnostjo in kvaliteto trgovskih obratov. Ob slovenskem poprečku 15,7 % trgovskih obratov z nad 2,4 milijoni dinarjev prometa leta 1971/72, je imelo v Sežani tolikšen in večji promet kar 36,6 % in v Novi Gorici 29,6 % trgovskih obratov. V Kopru, Tolmini in na Jesenicah je ta odstotek mnogo nižji. Še vrsta drugih pokazateljev je povdarila močno nadpoprečno razvitost trgovine v Sežani in Novi Gorici.

¹ K oskrbi sodijo trgovine, obrtniki, gostišča, uslužnostni obrati, pravo, zdravstvo, šolstvo, športni objekti in zabavišča, denarni zavodi, uprava in postaje javnega prometa. V tej raziskavi so zajete samo trgovine kot najbolj elementaren in tipičen del oskrbne funkcije in ginstvo.

² Pak Mirko: Geografski elementi potrošnje v regionalni strukturi Slovenije, II. del. IGU, Ljubljana 1975, str. 59.

³ Trilar Valentin: Razvoj trgovine in izobraževanja kadra za potrebe trgovine v SRS Izobraževalna skupnost Slovenije, Ljubljana 1973, s. 37.

Podobno je na drugi strani meje v Italiji, kjer kot trgovska središča močno izstopajo Trst z Opčinami, Gorica in Trbiž in kjer je razlika med številom in strukturo trgovskih obratov ter potrebami prebivalstva še veliko večja kot v Sežani in v Novi Gorici.

Iz navedenih razlogov in na osnovi terenskih opazovanj so bila za raziskavo vpliva prekomejne oskrbe na razvoj obmejnih središč izbrana naselja Sežana in Nova Gorica na jugoslovanski, ter Opčine, Gorica in Trbiž na italijanski strani. Trst je za zastavljeni obseg raziskave, vsekakor preobsežen, struktura trgovske funkcije v njem pa bi narekovala raziskavo širšega mestnega prostora. Zato pa so v Opčinah zastopani domala vsi elementi obmejnega trgovskega središča z izredno odvisnostjo od prekomejnega oskrbovanja. Tudi v Gorici je bil zaradi realnega obsega in vsebinske smotrnosti raziskave proučen samo večji kompleks trgovskega središča.

Za dopolnilo k analizi in deloma tudi za potrebe okvirne primerjave s petimi središči ob jugoslovansko-italijanski meji, smo informativno proučili še Gornjo Radgono v kateri so ob vsej jugoslovansko-avstrijski meji prisotni elementi prekomejne oskrbe.

NAMEN RAZISKAVE IN OSNOVNA METODOLOŠKA IZHODIŠČA

Vse bolj pogoste specialne raziskave funkcije oskrbe v regionalnem razvoju kažejo povečanje njenega pomena, in še zlasti v ožjem pomenu trgovine. Povečanje števila prebivalstva in njegove ekonomske moči daje večje možnosti za povečanje števila trgovin in za njihovo izboljšanje. Normalno je jedro oskrbe usmerjene v najboljše opremljene, najbližje in največje centre ter v upravna središča. Vsak center oskrbuje še svoje

Vplivno območje, katerega velikost je odvisna od razdalje do drugega konkurenčnega središča, njegove velikosti in od kvalitete ponudbe⁴. K temu lahko na splošno še dodamo mikro in makro prometni položaj, katerega pomen se še stopnjuje v obmejnem območju, kjer nastopa še oskrbovanje prekomejnega prebivalstva in prebivalstva v tranzitu. Pri slednjih dveh dejavnikih pa nastopajo bistvene razlike v času in prostoru glede na politične situacije in razlike dveh različnih ekonomskih sistemov.

Takšen povečan pomen trgovske funkcije v obmejnih središčih, ki se še potencira v največjih središčih ob glavnih in hkrati tranzitnih prometnicah, prinaša seveda vrsto zelo kompleksnih strukturnih in fiziognomskih sprememb v sama središča in v obmejne regije. V smislu trgovske funkcije pa lahko naštejemo naslednje:

- povečan promet v trgovinah na sploh,
- povečan promet v panogah trgovin, pri katerih prihaja do razlik v ceni, kvaliteti, modi itd.,
- povečana prodaja avtomobilskega goriva na eni strani meje,
- povečano število trgovin v centrih,
- povečana površina trgovin, skladišč in drugih pomožnih prostorov,
- povečano število zaposlenih v trgovini,
- povečano število trgovin z najbolj konjunktornimi predmeti,
- izboljšana struktura trgovin in ponudbe,
- hitrejše formiranje ali naraščanje trgovskih središč in trgovskih ulic,
- transformacija mestnega prostora,
- spreminjanje funkcije mestnega središča,
- povečanje števila trgovin za kratkoročno oskrbo v manjših obmejnih središčih,
- izboljšanje možnosti oskrbe za domače podeželsko prebivalstvo.

⁴ Versorgungsorte und Versorgungsbereiche. Stuttgarter Geographische Studien, Band 92, Stuttgart 1977.

Z raziskavo je mogoče ugotoviti vzroke in dejansko stanje zgoraj navedenih sprememb, ki so sicer od naselja do naselja, od območja do območja, od regije do regije in od države do države različna. To je bil med drugim tudi predmet te raziskave, da se ugotovi dosedanji trend razvoja in s tem odpira tudi vpogled v problematiko bodočih potreb. Za dejanske bodoče potrebe, ali boljše povečano za planiranje razvoja potreb po trgovskem prostoru pa bi bili še potrebni naslednji razvojni pokazatelji:

- razvoj prebivalstva,
- razvoj kupne moči prebivalstva,
- oskrbne potrebe prebivalstva,
- vplivna območja,
- razvoj centrov in tokovi trgovine,
- spremembe v vrednosti zemljišča,
- asortiman,
- dohodek na m² trgovskega prostora itd.⁵.

Za raziskavo zgoraj navedenih dejavnikov je bilo v raziskanih središčih opravljeno sledeče:

1. popis prometa v trgovinah po časovni komponenti glede na strukturo trgovin. Slednje je bilo opravljeno le za trgovska središča v treh središčih na jugoslovanski strani.

Vključitev vseh navedenih elementov raziskave trgovske funkcije je omogočilo ugotoviti mimo osnovnih elementov še tiste prostorsko relevantne dejavnike, ki sodelujejo pri formiranju centra in pri razvoju celotne regionalne strukture.

⁵ Gerhard Bahr / Heinz Meldau: Die Flächenbedarfe des Einzelhandels in Hamburg. Raumforschung und Raumordnung. Julij-Avgust 1974, Heft 3, 4, str. 149,

ANALIZA RAZISKANIH PARAMETROV

Vrednost prometa

1. Uvod

Vrednost realiziranega prometa v trgovinah je lahko realni pokazatelj razvoja te funkcije. Zbrani so bili podatki za promet v trgovinah za območje Sežane in Nove Gorice ter za Gornjo Radgono⁶. V prvih dveh območjih so bili podatki zbrani še za tista manjša centralna naselja ob meji, ki ležijo ob maloobmejnih prehodih ali v njihovi neposredni bližini in kjer je izrazito soudeležena prekomejna oskrba prebivalstva, oziroma prebivalstva v Italiji. V treh največjih in še v manjših središčih poteka enak in skupen proces, ki prispeva k razvoju te vrste dejavnosti in hkrati krepi funkcijo vseh teh središč. Z zbiranjem osnovnih informacij za večino trgovin so bile seveda težave. V obmejnih večjih in tudi v manjših središčih je zastopanih izredno veliko število podjetij iz vse SRS, kar še posebej velja za objekte kratkoročne oskrbe in med njimi za mesarije. Podatke je bilo treba dobiti iz uprav posameznih trgovskih podjetij in iz centralne uprave Petrola ter Istra benza za prodajalne benzina.

Podatki o skupni vrednosti realiziranega prometa v trgovinah so bili zbrani za Goriško območje in za naselje Gornja Radgona za obdobje od 1970 do 1975 leta, torej za šest let, za območje Sežane pa večinoma za obdobje od 1972 do 1975 leta, to je za štiri leta. Ta razlika je izključno zaradi razpoložljivih podatkov. Za leto 1975 pa so bili bolj ali manj kompletno na voljo tudi podatki o vrednosti realiziranega prometa po mesecih. Poleg tega pa so bili še zbrani podatki o deviznem prometu za občino Nova Gorica, ki se nanašajo na

⁶ V občinah Sežana in Nova Gorica so bila v raziskavo prometa v trgovinah vključena naselja v širšem 10 km pasu, v občini Gornja Radgona pa le naselje Gornja Radgona.

ustvarjeni devizni promet v gostinstvu, turističnih dejavnostih in prometu, bankah, bencinskih črpalkah in v trgovini.

Pri analizi tega elementa so bile vse vključene dejavnosti uvrščene v šest skupin:

Število trgov-in, za katere so bili zbrani podatki.

	Območje Nove Gorice 1970-75	Območje Sežana 1972-75	Mesto G. Radgona
1. Trgovine z živili	64 /28/	75 /6/	7
2. Trgovine s tekstilnimi izdelki ter obutvijo	18 /14/	7 /6/	4
3. Trgovine s predmeti za gospodinjstvo, gospodarstvo in za osebne potrebe	14 /12/	8 /6/	4
4. Trgovine s pohištvo, kurivom in gradbenim materialom	4 /4/	2 /2/	1
5. Bencinske črpalke (tekoča goriva)	15 /5/	15 /2/	-
6. Gostinski obrati	37 /22/	65 /15/	4

V oklepaju so podatki za število obratov v obeh središčih, Novi Gorici s Solkanom in v Sežani.

Pri Novi Gorici in Sežani so bila zajeta v glavnem naselja v obmejnem območju, kjer je vpliv prekomejne oskrbe v prometu te zvrsti gospodarske dejavnosti zaznavno prisotna.

2. Trgovine z živili

Vrednost prometa v tej skupini trgovin je poleg prodaje tekočih goriv najbolj odvisna od prekomejne trgovine. V njem

pa so prav tako nadpoprečno udeleženi tranzitni potniki, oziroma turisti, če dodamo k temu še stalni dvig kupne moči domačega prebivalstva, ki se tudi kaže v potrošnji večje količine in kvalitetnejših živil je jasno, da se je vrednost prometa v tej skupini trgovin močno povečala. To povečanje pa je prav zaradi močne soudeležbe prekomejne oskrbe bilo prizadeto v letih 1972-74, ko je zabeležen tudi močan padec prodaje tekočih goriv. Močni inflacijski pojavi so bili pri tem nedvomno odločilni⁷.

Čeprav je ta raziskava usmerjena predvsem v največja centralna naselja in hkrati oskrbna središča, je zaradi številnih maloobmejnih prehodov in ob njih nastalih oskrbnih središčih različnih stopenj, in vrednost prometa in njegove spremembe v tej panogi močno prisotna v vseh teh središčih. To so pokazale že predhodne raziskave⁸. Gibanje prometa je v tesni soodvisnosti z gostoto prehodov preko meje. Za občino Nova Gorica je odstotek prehodov preko meje po posameznih mejnih prehodov od skupno 4,8 milijonov skupnih potnikov sledeč: Rožna dolina 36,8 %, Šempeter 27,8 %, Solkan 13,1 %, Neblo 8,4 %, Miren 6,7 %, Vipolže 2,3 % itd. Podobno nam prekomejno preskrbovalno funkcijo centralnih naselij pokaže tudi mesečna amplituda prekomejnih prehodov, ki je povsod majhna in veliko manjša kot jo na primer navaja Ruppert za nemško-avstrijsko mejo s sicer prisotnim motivom oskrbe, vendar z drugimi vodilnimi motivi⁹.

⁷ Družbeni plan občine Nova Gorica za obdobje 1976-80, Nova Gorica december 1976, str. 22.

⁸ Pak Mirko: Oskrba kot dejavnik transformacije obmejnih območij. *Geographica Slovenica* 6. Ljubljana 1978, str. 17-22.
Pak Mirko: L'approvigionamenti nel territorio di frontiera. *Materiali simpozija "Socioekonomski in prostorski problemi Slovencev v Italiji"*.
Pak Mirko: Geographische Elemente der Versorgungsfunktion im Grenzraum entlang der Jugoslawisch-italienischer Grenze. *Geographica Slovenica* 8. (V tisku)

⁹ Ruppert Karl: Überregionale Raumordnungsprobleme aus der Sicht Bayerus. *Berichte zur Raumforschung und Raumordnung*. Heft 4, 21. Jahrgang 1977, str. 11 - 16.

Za nekatere prehode in skupine prehodov je bila amplituda med najvišjim in najnižjim številom mejnih prehodov naslednja:

Mejni prehod	Aplituda
Fernetiči 1970	9,1 % (avgust-februar)
Fernetiči 1976	6,8 % (julij-september)
Rateže 1975	19,0 % (julij-marec)

Vsi prehodi v občini:

Nova Gorica 1978 - vsi prehodi	2,4 % (december-januar)
- mednarodni	3,6 % (avgust-januar)
- maloobmejni	2,7 % (december-februar)

Oskrbo kot motiv prekomejnih prehodov podpre še dejstvo, da je razen v treh glavnih poletnih mesecih, odstotek prehodov jugoslovanskih državljanov večji od tujih.

Analiza vrednosti prometa v trgovinah je bila opravljena za bolj ali manj širok pas ob meji, ki je zajel vsa naselja s trgovinami s prehrano, v katerih je prekomejna prekrba še prisotna in obsega skoraj v celoti le 10 km obmejni pas. Vsa ta naselja pa so bila še nadalje razdeljena na dve kategoriji. Prva kategorija vključuje naselja neposredno ob meji, druga pa znotraj in na robu 10 km obmejnega pasu. V občini Nova Gorica je bilo zajetih 16 naselij, v občini Sežana 34, pri Gornji Radgoni pa samo občinsko središče.

Indeks gibanja vrednosti prometa v trgovini z živili:

Območje	1970	1971	1972	1973	1974	1975
Nove Gorice	100	146,6	176,0	201,8	201,6	302,7
Sežane	-	-	100	111,1	103,7	158,0
Gornja Radgona	100	145,8	186,8	224,9	390,5	527,2

V primerjavi s prometom v drugih skupinah trgovin, beležimo v občini Nova Gorica poprečno rast vrednosti obsega blagovnega prometa v trgovinah z živili. V tej skupini pa hitrejšo rast v primerjavi s sosednjo občino Sežana. Mreža obratov osnovne oskrbe je v tem obmejnem predelu dokaj gosta celo

s prevlado naselij z več kot eno trgovino z živili, od katerih je po pravilu vsaj ena z mešanim blagom. Ob hitri rasti delovnih mest v Novi Gorici, s tem povečanim številom dnevne migracije zaposlenih in hitrejšo rastjo prebivalstva v večini naselij proučenega predela, pa je več trgovin z živili v nekaterih, še zlasti mejo bližje ležečih naselij, daleč nad potrebami domačega prebivalstva, ki se deloma oskrbuje tudi v Novi Gorici. Tudi med letoma 1970-75 je število trgovin z živili najmočneje poraslo v Novi Gorici kar je v soodvisnosti z naraščajočim ustvarjenim prometom, ki v Novi Gorici sicer ni bil adekvaten povečanju števila obratov, je pa bil nadpoprečen. Na obravnavanem območju se je v šestih letih število trgovin povečalo od 54 na 64, od tega v Novi Gorici (brez Solkana, ki pa beleži drugo najmočnejše povečanje števila trgovin) od 15 na 23. Še tri naselja (Rožna dolina, Solkan in Šempeter) imajo 5 in več trgovin z živili in prav toliko med 3 in 5 (Renče, Miren in Vrtojba).

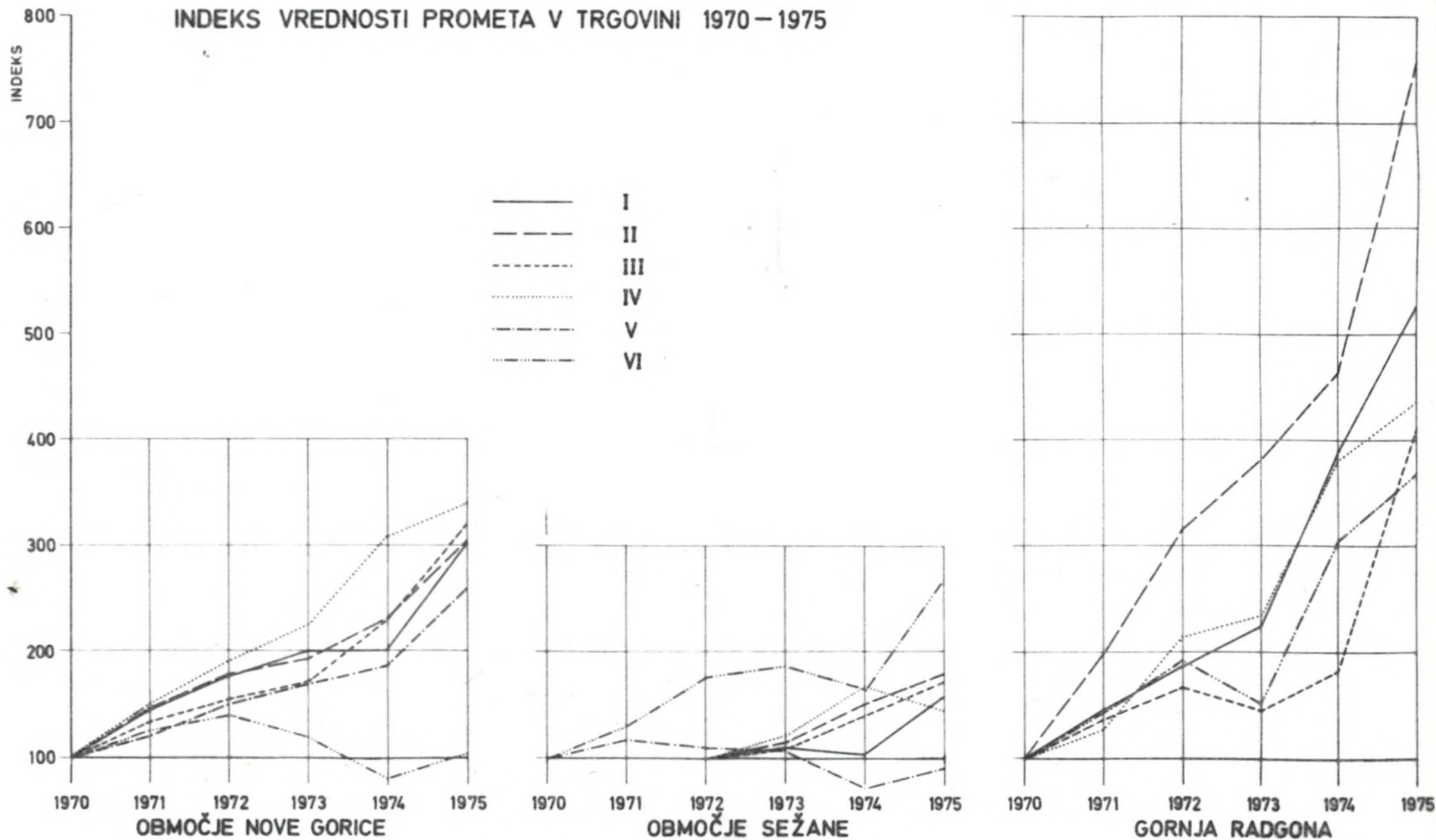
Analiza vrednosti prometa je pokazala v vseh obravnavanih naseljih občine Nova Gorica veliko povečanje med leti 1970-71 (skupen indeks 146,4, za naselja ob meji 146,7 in ostala 134,3 in za Novo Gorico samo 155,0) in zmernejše povečanje vrednosti prometa med letoma 1971-72 (skupen indeks 176,0, za naselja ob meji 176,7, za ostala 148,2). V letu 1972 se tudi v prodaji živil kaže splošno zmanjšanje prometa, ki pa je močno zdiferencirano glede na regionalni položaj centrov. Poleg Nove Gorice, ki beleži celo indeks 211,2, je bil močnejši porast prometa še v Solkanu, Mirnu, Biljah, Vrtojbi, Volčji Dragi, Vogrskem, Bukovici in Opatjem Selu, medtem ko je bilo povečanje v Šempetru minimalno. Promet je stagniral v Renčah, Dornbergu, Ozeljanu, nazadoval pa je v Rožni dolini. Iz tega je vidna določena diferenciacija z večjo selekcijo, ki pomeni usmeritev v večje in boljše opremljene centre in s tem povezano samo selekcijo nakupov predvsem prekomejnega prebivalstva v okviru kategorije živil.

Po letu 1972 pa je zmanjšano naraščanje prometa že v celoti prisotno, seveda ponovno zdiferencirano po naseljih, vendar v smislu diferenciacije iz prejšnjega leta. Ob manjšem povečanju na splošno, se je med letoma 1972-73 indeks v Novi Gorici povečal le na 230,5, skromno je bilo povečanje tudi v Solkanu in še zlasti v manjših, bolj od meje odmaknjenih središčih. Večji promet so beležili v Rožni dolini, Šempetru in Mirnu.

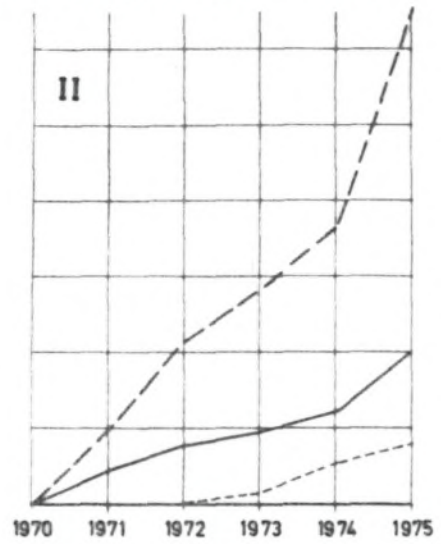
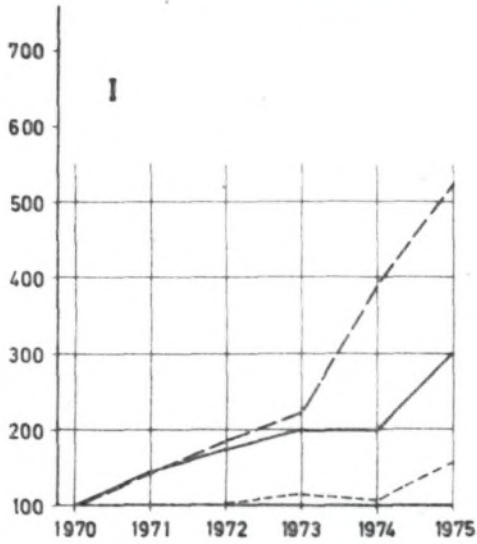
Za naslednje leto 1974 pa je promet povsem enak onemu v letu 1973. Na splošno se je povečal v bolj oddaljenih manjših središčih, celo nazadoval pa v večjih. V tem letu se je promet zmanjšal v Novi Gorici, Solkanu, Šempetru, Vrtojbi in Opatjem Selu, v vseh drugih centrih pa se je povečal za manj kot v prejšnjih letih.

Leto 1975 pa beleži v celoti indeks 302,7 ali 50,2 % povečanje prometa v primerjavi s prejšnjim letom. Najmočneje je promet porastel v največjih središčih, v Rožni dolini za več kot enkrat, v Novi Gorici za 47 %, še za več v Solkanu, Renčah in Mirnu. Razen Vogrskega, beležijo povečanje prometa tudi vsa ostala središča, oziroma naselja s trgovinami z živili. Takšne spremembe, oziroma nihanja v prometu trgovin z živili so rezultat prekomejne oskrbe, ki seveda ni vedno enaka gostoti prekomejnih prehodov. Spreminjanje razmerja vrednosti med dinarjem in liro ter spreminjanje splošnega gospodarskega položaja v Italiji, sta osnova zgoraj navedenih sprememb v prometu, čeprav je še niz drugih dejavnikov tako na strani potrošnikov kot ponudbe, kar vse skupaj tvori motiv za prekomejno oskrbo. Ker je prav trgovina z živili daleč v ospredju prekomejne oskrbe na jugoslovanski strani jugoslovansko-italijanske meje, je vanjo vključeno tudi veliko število od najmanjših do največjih središč, še posebej pa tistih v neposredni bližini mejnih prehodov. Vse to krepí tudi v tej strukturi trgovine Novo Gorico kot centralno naselje in ji

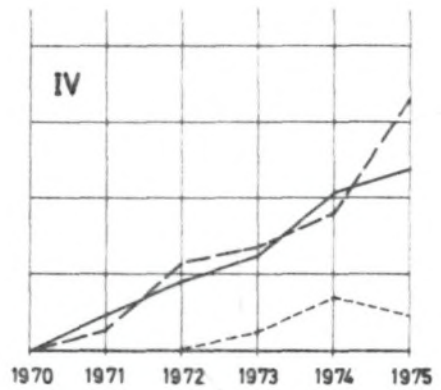
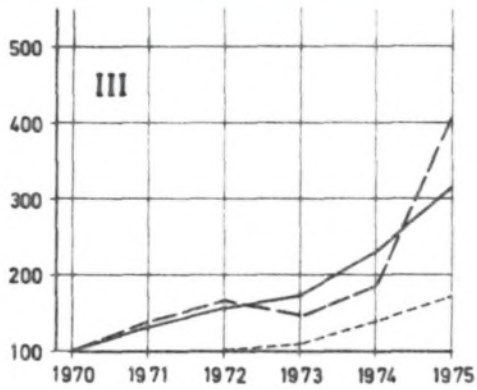
INDEKS VREDNOSTI PROMETA V TRGOVINI 1970 - 1975

INDEKS VREDNOSTI PROMETA V TRGOVINI 1970 – 1975

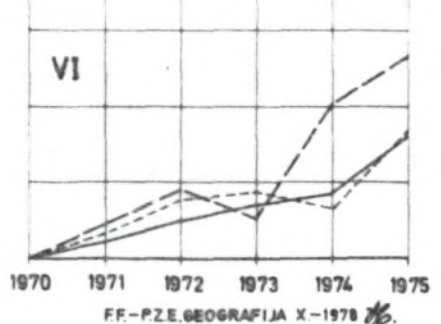
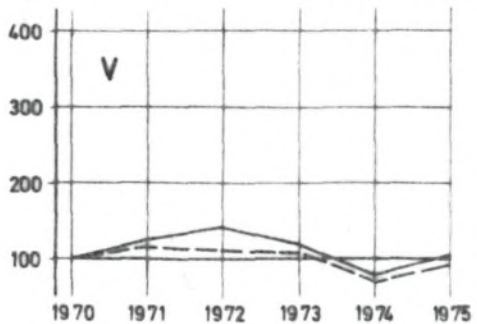

INDEKS

————— OBMOČJE NOVE GORICE
 - - - - - OBMOČJE SEŽANE
 - · - · - GORNJA RADGONA

INDEKS

omogoča izgradnjo nadpoprečne tovrstne infrastrukture ob sodelovanju OZD iz vse republike, ki so v največjih centralnih naseljih vzdolž vse meje močno zastopane. Ob Novi Gorici pa raste ta funkcija še zlasti v Rožni dolini, Solkanu in Šempetru, kjer promet v trgovinah z živili povsod preseže 1/4 tovrstnega prometa v Novi Gorici. V drugih središčih razen v Mirnu (kjer preseže 1/10 prometa v Novi Gorici) in v Renčah ter v Vrtojbi (kjer preseže 1/20 prometa v Novi Gorici), pa je povsod drugod vrednost prometa zelo majhna.

Na koncu je treba omeniti še to, da je nihanje prometa tekom leta minimalno. Zaradi podražitev vrednost prometa seveda narašča, med meseci pa izstopa edino december, ko gre za praznične nakupe prebivalstva z obeh strani meje. Povečana vrednost prometa v trgovinah z živili v treh poletnih mesecih zaradi povečanja tranzitnega prometa, pa je dokaj skromno in komaj nadomesti primanjkljaj, ki nastane zaradi odsotnosti domačega prebivalstva.

Odstotek vrednosti prometa v trgovinah z živili občine Nova Gorica za posamezne mesece 1975 leta.

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
6,2%	5,7%	8,0%	7,5%	7,8 %	8,2%	8,4%	8,9%	8,9%	9,7%	9,2%	11,3%

Območje Sežane kaže podobne tendence razvoja vrednosti prometa v trgovinah z živili. Vseh 27 naselij s trgovinami z živili v obmejnem območju je bilo razdeljenih n-a centralna naselja ob mejnih prehodih ali ob glavnih prometnicah najbližje mejnemu prehodu (Sežana, Brestovica pri Komnu, Gorjansko, Komen, Dutovlje, Lokev in Kozina) in na preostalih 20 naseljih v tem območju, kjer je še realno pričakovati prisotnost prekomejnih kupcev. Večina teh naselij leži na Krasu.

V štiriletnem obdobju 1972-75 se je vrednost prometa povečala za 58 %, kar je manj kot na novogoriškem območju. Skromneje

je rastle tudi število prodajaln, le za 2. Za 62 % se je promet povečal v prvi skupini naselij in za 38% v drugi skupini manjših centralnih naselij, kjer imata več prometa le Divača in Brestovica, na splošno pa je v tej skupini odstotek prometa od prekomejnih kupcev mnogo večji. Značilno je še to, da je bil porast vrednosti prometa v vseh večjih središčih podoben poprečku z izjemo Dutovelj, kjer se je promet v štirih letih povečal za 109,6 %. Na splošno pa se kaže vendarle nekoliko hitrejša rast v centralnih naseljih z izrazito kratkoročno oskrbno funkcijo. Ta naselja ob glavnih komunikacijah proti mejnim prehodom še nadalje krepijo to svojo funkcijo (Dutovlje, Gorjansko pri Komnu, Lokev, Kozina).

Med letoma 1972-73 je bil v večjih središčih indeks vrednosti prometa le 107,0%, v ostalih pa 128,6. Zelo majhno povečanje v večjih središčih pomeni ob porastu cen realno zmanjšanje prometa. To pa gre očitno na račun prekomejne oskrbe, od katere je trgovina z živili v teh centralnih naseljih močno odvisna, vsekakor bolj kot v podobnih naseljih v občini Nova Gorica. Po svoji strukturi usmerjenosti in nadpoprečni razvitoosti trgovine s prekomejno oskrbo bi ta naselja s skromnim zaledjem prebivalstva, primerjali na primer s Kobaridom. Izmed njih se je promet močneje povečal le v Dutovljah, v Lokvah pa je zelo nazadoval. Tudi Sežana sama beleži za 1,3 % manjši promet od poprečka te skupine. Izmed naselij druge skupine se je promet v tem letu najmočneje povečal v Divači, indeks 181,4. Torej na drugi strani večji porast v središčih s kakšno gospodarsko funkcijo, ki je pritegovala prebivalstvo.

Med letoma 1973-74 je bil indeks v obeh skupinah centralnih naselij glede na 1972 leto skoraj enak poprečku, v prvi skupini 103,9 in v drugi 103,0, kar pomeni v prvi skupini skromno in v drugi skupini močno zmanjšanje vrednosti prometa, v tem letu celo za 20,1 %. Manjši kot 1972 leta je bil promet v Sežani, Lokvah, Komnu, poleg teh pa še v Krvavem potoku,

Klancu in Brestovici. To so skoraj vsa obmejna središča z občutnim odstotkom prekomejnega prometa. Trikratno pa se je povečala vrednost prometa v Gorjanskem pri Komnu.

Med letoma 1974-75 je porastel promet močnejše v prvi skupini naselij kot v drugi skupini, kar kažeta indeksa 162,0 in 138,0. Nadpovprečno je porastel promet v Dutovljah, v Brestovici in Gorjanskem pri Komnu, v prvi skupini naselij najmanj v Komnu, kjer je znašal indeks le 121, medtem ko so vsa manjša središča povečala svoj promet v trgovinah z živili le v okviru poprečka za to skupino.

V primerjavi z območji Nove Gorice in Sežane, pa kaže šestletno obdobje (1970-75) vrednosti prometa v trgovinah z živili na obmejno občinsko središče Gornja Radgona vse značilnosti regionalnega razvoja tostrane meje, struktura sosednje prekomejne regije in pomena Gornje Radgone same, kar se manifestira v izrednem porastu prometa za 427,2 %. V vseh sedmih trgovskih obratih, za katere so bili podatki zbrani, je bilo povečanje prometa bolj ali manj enakomerno s poudarkom na modernih trgovinah samopostrežnega tipa. Porast prometa je tudi zadnja leta vedno hitrejši. Na splošno pa je takšen porast vrednosti prometa rezultat naslednjih dejavnikov: večanje števila delovnih mest v industriji Gornje Radgone in s tem povezano povečanje števila prebivalstva v naselju samem na eni strani, ter na drugi strani s tem povečana kupna moč prebivalstva drugih naselij občine (še zlasti zaposlenih v Gornji Radgoni) zmanjšanje odstotka domače polikulturalne proizvodnje prehrane in relativno ter absolutno nerazvito obsežno sosednje območje v Avstriji z edinim pomembnejšim centralnim naseljem Radgona, ki stagnira. Takšno stanje pospešuje prekomejne oskrbo iz Avstrije.

3. Trgovine s tekstilnimi predmeti in s predmeti iz usnja.

Jih je veliko manj kot trgovin z živili in omejene so v glavnem le na največja občinska središča, na območju Nova Gorice, v katerih je 18 trgovin in Sežane tri, v katerih je 7 tovrstnih trgovin, medtem ko so v Gornji Radgoni 4 takšne trgovine.

Indeks gibanja vrednosti prometa v trgovinah s tekstilnimi in usnjenimi predmeti:

Območje	1970	1971	1972	1973	1974	1975
Nove Gorice	100	147,7	177,9	193,5	231,8	304,7
Sežane	-	-	100	115,7	152,8	182,1
Gornja Radgona	100	198,5	316,9	382,0	464,9	756,3

Vrednost prometa v tej skupini trgovin že odseva njeno regionalno funkcijo, ki je toliko večja, čim večje je središče. Zato je v večjih središčih na eni strani več prometa kot v manjših, hitrejša je naraščanje prometa v večjih središčih na sploh in še posebej znotraj posameznih območij. Na splošno je v tej panogi trgovine sicer bila tudi občutna stagnacija v letih 1972-74, vendar veliko manjša kot v vseh drugih panogah. Na območju Nove Gorice so tovrstne trgovine samo še v Solkanu, Šempetru in Mirnu, slednji je to trgovino dobil šele 1973 leta. Vseh šest let raste vrednost prometa hitreje v samo Novi Gorici kot v drugih treh manjših središčih, ki sama gravitirajo k Novi Gorici. Hkrati pa opazno, da se je s povečanjem števila trgovin adekvatno dvignilo tudi vrednost prometa.

Na območju Sežane so tovrstne trgovine v Sežani, od leta 1972 naprej pa tudi v Kozini in Komnu. Kljub dvema novima pbratoma pa je porast vrednosti prometa v štirih letih bil počasnejši kot v večini izmed ostalih skupin panog trgovine. Tudi je v Sežani sami in skupaj z ostalimi središči tovrstni promet narastel veliko počasneje kot v Novi Gorici sami in skupaj s tremi manjšimi središči.

Najmočneje se je vrednost prometa povečala v Gornji Radgoni, za več kot šestkrat. Vzroki za tolikšen porast so že bili navedeni. Povedati pa je potrebno, da se je prav v to kategorijo trgovin tukaj prekomejna oskrba mnogo močneje vključila kot je to pri Novi Gorici in Sežani.

4. Trgovine s predmeti za gospodinjstvo, gospodarstvo in za osebne potrebe.

Ta skupina je po svoji strukturi izredno pestra. Štirinajst tovrstnih trgovin je v treh centrih novogoriškega območja, osem v območju Sežane, od tega šest v sami Novi Gorici in štiri v Gornji Radgoni.

Indeks gibanja vrednosti prometa v trgovinah s predmeti za gospodinjstvo, gospodarstvo in za osebne potrebe:

Območje	1970	1971	1972	1973	1974	1975
Nove Gorice	100	133,2	156,2	172,7	230,4	318,7
Sežane	100	109,0	100,4	109,0	141,7	173,5
Gornja Radgona	100	136,9	166,3	145,9	184,3	410,4

V vseh središčih novogoriškega območja, Novi Gorici, Solkanu in Šempetru se je vrednost prometa dokaj enakomerno večala, vendar v sami Novi Gorici hitreje od ostalih dveh središč. Rast prometa v tej skupini je skoraj povsem identična za rastjo v kategoriji trgovin s tekstilnimi in usnjenimi predmeti. Pri obeh skupinah je udeležba prekomejne oskrbe podobna.

Na območju sežanske občine je tovrstnih trgovin v Sežani šest in po ena v Dutovljah in Komnu. V štiriletnem obdobju je promet porastel povsod za manj kot enkrat, vendar v Dutovljah in Komnu hitreje kot v Sežani.

Tudi v tej kategoriji trgovin beleži največji porast prometa Gornja Radgona. V tej skupini trgovin je bilo hkrati tudi največje povišanje maloprodajnih cen.

5. Trgovine s pohištvo, kurivom in gradbenim materialom

Te so nedvomno najmanj udeležene v prekomejni oskrbi na eni strani, na drugi strani so pa še veliko bolj osredotečene v največja središča in zadovoljujejo v glavnem iz občinskega središča vso občino.

Indeks gibanja vrednosti prometa v trgovini s pohištvo, kurivom in gradbenim materialom:

Naselje	1970	1971	1972	1973	1974	1975
Nova Gorica	100	149,9	191,4	224,9	309,4	341,0
Sežana	-	-	100	122,4	169,7	145,7
Gornja Radgona	100	128,7	215,8	235,1	381,3	437,0

Promet v tej skupini trgovin je v vseh treh središčih različno naraščal, v Sežani je v zadnjem letu celo nazadoval.

Skupine trgovin od 1 do 4 predstavljajo dejansko najožjo strukturo trgovin, ne pa tudi oskrbe. Hkrati so te štiri skupine najmanj odvisne od številnih zunanjih dejavnikov. Človekova osnova dejavnost je med drugim tudi oskrbovanje, ki ga opravlja nepretrgano in dokaj določeno strukturno opredeljeno. Glede na to tudi ni bilo večjih strukturnih premikov v vrednosti prometa med posameznimi štirimi kategorijami trgovin. Leta 1970 je na območju Nove Gorice odpadlo na trgovine z živili 64,5 % vrednosti realiziranega prometa, dve leti kasneje 64,2 % in leta 1975 63,2 %. Tudi delež prometa v skupini trgovin s tekstilnimi in usnjenimi predmeti se je zmanjšal od 15,2 % na 15 %.

Od 17,4 % na 17,3 % se je zmanjšal delež prometa v tretji skupini in od 12,8 % na 14,1 % se je povečal delež prometa v četrty skupini. Podobno zmanjšanje vrednosti prometa med letoma 1972-75 v skupini trgovin z živili je bilo na območju Sežane in sicer od 84,1 % na 82,3 %. Povečal pa se je delež prometa 2. in 3. skupine od 6,9 % in od 7,0 % na 8,1 %. Delež prometa v 4. skupini je ostal isti.

V Gornji Radgoni pa je predvsem delež vrednosti prometa v trgovinah z živili izredno nizek, le 37,4 % leta 1970 in se je do leta 1972 zmanjšal na 34,6 % in do leta 1975 na 32,8 %. Od 13,9 % na 22,9 % se je povečal delež dohodka v skupini trgovin s tekstilom in usnjenimi predmeti. Od 34,7 % na 31,0 % se je zmanjšal delež prometa v 3. skupini, v četrti pa je ostal skoraj enak.

Rezultati te zadnje analize samo potrjujejo strukturne in kvalitativne razlike v prometu med tremi območji, in tudi med tremi središči samimi in njihovo funkcijo na področju oskrbovanja; Sežana z absolutno prevlado oskrbe z živili najmočneje povezano s prekomejno oskrbo, Nova Gorica z zmerno prevlado trgovin z živili in z večjo regionalno funkcijo, ter Gornja Radgona s skromnim deležem trgovin z živili, najbolj hitrim zmanjšanjem prometa v njih ter z izredno visokim odstotkom prometa v trgovinah s predmeti za gospodinjstvo, gospodarstvo in osebne predmete. To pogojuje velikost središč, njihov položaj do meje in prekomejnega območja ter sama socio-ekonomska struktura območja in odnos do drugih središč tostran meje.

6. Prodaja tekočih goriv

Posebna kategorija oskrbe je oskrba s tekočimi gorivi. Ta je v prekomejni oskrbi na naši strani jugoslovansko-italjanske meje najbolj prisotna. Čeprav je koncentracija bencinskih črpalk praviloma vezana na večja središča, pa se je tukaj pojavil zelo močan dejavnik, to je položaj ob glavnih komunikacijskih križiščih. Ob njih je promet največji in je seveda v soodvisnosti z gostoto avtomobilskega prometa.

Indeks gibanja vrednosti prometa tekočih goriv:

Območje	1970	1971	1972	1973	1974	1975
Nove Gorice	100	126,4	140,2	119,2	79,7	104,2
Sežane	100	118,3	111,3	109,6	71,7	91,4

Gibanje vrednosti prometa v šestih letih seveda ni enakomerno, ob siceršnjem povečanju prekomejnega prometa in številu avtomobilov pri nas. Poleg sprememb v odnosu dinar-lira, so tudi razni restriktivni ukrepi omejevali ta promet. In prav močno nazadovanje tega prometa kaže na njegovo povezanost na prekomejne potrošnike. Še posebej važna pa je ugotovitev, da je delež prometa najmočneje nazadoval v letih 1972-74/5 na tistih benzin-skih črpalkah, ki ob svojem položaju služijo predvsem prekomejni oskrbi in so tudi po celotnem realiziranem prometu največje. Tako se je v obdobju 1972-75 promet v Šempetru zmanjšal skoraj za polovico, v Novi Gorici in Solkanu za tretjino. Neznatno je promet nazadoval v Mirnu in Solkanu, v Dornbergu ter v Opatjem Selu in Šempasu pa je nekoliko porasel.

Enako je bilo gibanje prometa prodaje tekočih goriv za območje Sežane. Kar za 61 % je promet v obdobju 1971-75 (tukaj je nazadovanje zabeleženo že 1972 leta) nazadoval v Fernetičih, kjer je bil poprej delež najvišji, leta 1975 pa se je skoraj izenačil z onim v Sežani, Kozini, Lokvah, ter Solkanu in Novi Gorici. Za polovico je promet nazadoval še v Sežani, Komnu, Krvavem potoku, Pesku. Torej povsod blizu mejnih prehodov. Na drugi strani pa beležijo močno napredovanje prometa Lokev, Brestovica, skromnejše pa Dutovlje, Štanjel, Kozina in Divača, to so razen Kozine vse črpalke z relativno skromnim prometom.

7. Gostinstvo

Tudi gibanje vrednosti prometa v gostinstvu je pogojeno s prekomejnim oskrbovanjem, seveda s precejšnjimi odstopanji od dejavnikov, ki prevladujejo v trgovini. Predvsem gre za razlike v strukturi gostinskih obratov, od česar je odvisna udeležba prekomejnega prometa. Skupno so bili zbrani podatki za promet za naslednje število gostinskih obratov: na območju Nove Gorice za 29 gostinskih obratov v privatnem sektorju v 14 naseljih in za 16 obratov družbenega sektorja v 4 naseljih; na območju Sežane za 34 obratov privatnega sektorja v 29 naseljih in za 31

obratov družbenega sektorja v 7 naseljih in v Gornji Radgoni za 4 gostinske obrate. V vseh teh obratih je obseg prometa izredno pester.

Indeks rasti vrednosti prometa v gostinstvu:

Območje		1970	1971	1972	1973	1974	1975
Nove Gorice	druž. sekt. 100	114,7	144,4	163,5	189,8	269,0	
	priv. sekt. 100	145,7	170,1	192,8	178,1	235,1	
	skupaj 100	121,8	150,3	170,4	187,4	261,4	
Sežane	družb. sekt. 100	129,4	174,5	188,5	164,0	271,9	
	priv. sekt. 100	146,3	217,8	181,1	189,1	247,1	
	skupaj 100	131,1	178,7	187,8	166,4	269,4	
Gornja Radgona	100	145,5	192,6	252,2	305,1	268,9	

Na območju Nove Gorice je promet mnogo bolj narastel v naseljih, ki so bližje meji, mnogo bolj se je povečal tudi promet v večjih kot v manjših naseljih (Nova Gorica, Solkan, Šempeter, Rožna dolina) in močneje je porastel promet v družbenem sektorju. Leta 1970 je znašal delež vrednosti prometa v družbenem sektorju 66,3 %, leta 1975 pa že 79,6 %.

Na območju Sežane gre za mnogo večje povečanje prometa v ožjem obmejnem območju na sploh, še posebej pa v družbenem sektorju. Leta 1970 je znašal delež prometa v družbenem sektorju 90,2 %, leta 1975 pa 91,8 %. Mnogo večje povečanje vrednosti prometa je bilo v večjih središčih (Lipica za 1227 %, Divača za 1157 %, Sežana za 148,6 %).

V Gornji Radgoni, kjer je bilo povečanje prometa v skladu s slabšim prometom v preteklosti in povečanjem centralnosti naselja največje, je prav tako zabeležil največje povečanje družbeni sektor.

Devizni promet na območju občine Nova Gorica

Pod pojmom o devizni promet je seveda zajeta vsa količina deviznih sredstev, ki so bila ustvarjena z menjavo valut ali s plačilom dobrin in uslug. V grobem je to razdeljeno na pet vrst dejavnikov, ki ta promet posredno ali neposredno ustvarjajo: gostinstvo, turizem in promet, banke bencinske črpalke in trgovine. Razlike med temi petimi vrstami glede ustvarjenega prometa so seveda ogromne: gostinstvo 1 %, turizem in promet 21 %, banke 13 %, bencinske črpalke 31 % in trgovine 34 %, leta 1975. Tudi prejšnja leta je bil delež posameznih skupin podoben, vendar so bile razlike le manjše, ob splošnem povečanju prometa 1970-75 za 118 %.

Glede na posamezne skupine dejavnikov je v obdobju 1970-1975 devizni promet najmočnejše, za 284 %, porastel v bankah, sledijo pa turistična in prometna dejavnost z 159 % in bencinske črpalke z 172 %. Ob tem pa je potrebno omeniti velika nihanja, ki so pri bencinskih črpalkah dosegla leta 1973. najnižjo točko z 29 % manjšim deviznim prometom kot leta 1970 in z manjšim deviznim prometom 1974 leta glede na leto 1972 v skupinah gostinstvo, bencinske črpalke in trgovinah.

V regionalnem pogledu pa se je po uradnih podatkih registracija deviznega prometa zmanjšala z 11 leta 1970. na 5 naselij 1975. leta, Novo Gorico, Dobrovo, Solkan, Šempetr in Lokve na Trnovskem gozdu. V to so bile vštete tudi bencinske črpalke, katerih devizni promet je bil večinoma registriran v Novi Gorici. Indeks deviznega prometa v vseh teh naseljih je bil v obdobju 1970-75 naslednji: 100, 109, 105, 203, 114, 218. Nova Gorica je beležila največji promet 1973 leta, 1975 pa je bil indeks 161, v Dobrovi 1974. leta 98 in 1975. leta 219, v Solkanu 1973. leta le 62 in 1975. leta 405, v Šempetru leta 1974 le 95 in

1975. leta 254 ter v Lokvah 1975 leta le 69.

Takšen trend gibanja deviznega prometa kaže na eni strani krepitev centralnih naselij, na drugi strani pa veliko razliko v gibanju prometa med naselji z raznovrstnimi funkcijami, ki ustvarjajo devizni promet in med naselji, v katerih ta promet ustvarja le ena ali dve dejavnosti, kot je to primer v Dobrovem in Lokvah. Na splošno je gibanje deviznega prometa in tudi gibanje deviznega prometa v trgovini enako gibanju vrednosti prometa v trgovini na sploh.

Analiza obratov oskrbe

Težišče raziskave je bilo na razvoju in transformaciji centralnih naselij Sežane, Nove Gorice, Gornje Radgone, Opčin, Gorice in Trbiža pod vplivom oskrbne funkcije, v prvi vrsti trgovine. Pod vplivom povečanega prometa v trgovini se nadalje večja število trgovin, večja se število specializiranih trgovin, dviga se na splošno kvaliteta ponudbe in vse to prispeva k vse večji koncentraciji trgovskih objektov ter v končni fazi k formiranju ali jačanju trgovskih ulic in središč v naselju. Za proučitev je bilo hkrati opravljeno kartiranje in anketa oskrbnih obratov. Ker pa je v to transformacijo prostora vključena prekomejna oskrba, je bila seveda tudi ta ustrezno zajeta v raziskavi.

Kartiranje in anketiranje je zajelo naslednja vprašanja: lokacijo in strukturo trgovskih oblatov ter njihov razvoj, strukturo potrošnikov glede na usmeritev, motiv in strukturo oskrbovanja.

Ta analiza je razdeljena na tri dele glede na skupne potrebe posameznih proučenih središč. Skupaj so obdelana središča Sežana in Nova Gorica, Opčine, Gorica in Trbiž ter posebej Gornja Radgona.

Za potrebe tega poglavja so bile formirane naslednje skupne dejavnosti:

- I. Trgovine z živili,
- II. trgovine s tekstilnimi in usnjenimi predmeti,
- III. trgovine s predmeti osebne potrošnje,
- IV. trgovine s predmeti za gospodinjstvo,
- V. trgovine s predmeti za gospodarstvo,
- VI. trgovine s pohištvo, gradbenim materialom in kurivom,
- VII. gostinski obrati,
- VIII. obrtne delavnice.

Sežana in Nova Gorica

V Sežani je bilo kartiranih 68 in v Novi Gorici skupaj s Solkanom 82 stavb, anketa pa je zajela 55 trgovskih, obrtnih in gostinskih obratov v Sežani in 139 v Novi Gorici.

Ne glede na nekatere spremembe, ki so v prostorski razporeditvi in strukturi oskrbnih obratov nastajale vso povojno obdobje, je za obe naselji vendarle skupno to, da do konca II. svetovne vojne te dejavnosti nista imeli bolj razvite, kot so skromne potrebe prebivalstva narekovala, še posebno ob pretežni oskrbi prebivalstva v Trstu in na Opčinah ter v Gorici. Prvi vzrok za povečanje števila trgovin in obrti je bila meja, v Novi Gorici pa seveda še razvoj novega naselja ob starem Solkanu in s tem povezano močno kopičenje prebivalstva. Posledica tega je bila hitra rast oskrbnih obratov v obdobju 1945-55. V Sežani je iz tega obdobja 14,5 % in v Novi Gorici 11,5 % vseh oskrbnih obratov. Razlika med obema naseljema je bila samo ta, da so v Sežani odpirali v tem obdobju v glavnem trgovine z živili v Novi Gorici pa hitreje tudi druge skupine trgovin, katerih pred vojno tukaj sploh ni bilo in daleč naokoli tudi ni bilo drugega ustreznega oskrbnega središča.

Oskrbni obrati po času nastanka:

Naselja	Do II. vojne	1945	1956	1961	1966	1971
		1955	1960	1965	1970	-
Sežana	10,9 %	14,5 %	14,5 %	23,6%	23,6 %	13,7 %
Nova Gorica	1,4 %	11,5 %	12,2 %	14,4 %	33,1 %	27,3 %

Kasnejša obdobja beležijo seveda še hitrejši razvoj oskrbnih obratov glede na rast števila prebivalstva, ki se v obeh središčih oskrbuje, na rast njihove kupne moči in glede na vedno večjo udeležbo kupcev iz drugih delov Slovenije, SFRJ in posebej iz Italije.

Po letu 1970 se je v Sežani razvoj nekoliko umiril, je pa zato več kvalitetnih premikov. V Novi Gorici pa se razvoj vse povojno

obdobje stopnjuje, pri tem pa zlasti v zadnjem času ponovno močno sodeluje Solkan. Med Sežano in Novo Gorico je razlika tudi v tem, da so po letu 1961 odprti obrati bolj enakomerno udeleženi v celotnem številu, medtem ko so v Sežani v ospredju predvsem trgovine z živili. Deloma je v takšnem strukturnem razvoju nedvomno prisotna velikost in funkcija vsakega od obeh središč in deloma povpraševanje prekomejnega prebivalstva. In ne samo to, tudi sam prostorski razvoj oskrbnih obratov je tipičen za obe naselji, kar je vidno iz sledeče tabele:

Kaj je bilo pred tem v prostorih tega obrata

naselje	je novo- gradnja	trgovina	stano- vanje	gost. obrati	obrt	ostalo
Sežana	3,6 %	16,3 %	20,0%	9,1%	7,2 %	43,6 %
Nova Gorica	3,6 %	2,8 %	11,5%	5,7%	2,1 %	74,1 %

Pri Sežani so prve povojne oskrbne obrate odpirali v starih obstoječih objektih, kasneje pa se je začelo odpiranje teh obratov naslanjati na novogradnje, ki so se še posebej močno osredotočale ob robu že obstoječih trgovskih obratov ob glavni ulici, ki je na ta način dobila močan značaj trgovske ulice. Tudi najnovejši oskrbni obrati nastajajo ob tej cesti v nadaljevanju obstoječe zazidave /karti: Sežana - Starost nestanovanjskih funkcij, Struktura nestanovanjskih funkcij/. Temu odgovarja tudi strukturalni razvoj, oboje pa je v zadnjih letih že pripeljalo do določene funkcijske in strukturne predelitve posameznih delov glavne ulice.

Povsem spicifičen razvoj pa doživlja oskrba v Novi Gorici. Eno oskrbno središče leži močno skoncentrirano na skromni površini v najstrožjem središču novega dela mesta ob cesti Borisa Kidriča. Obratno pa je v Solkanu staro naselbinsko jedro sicer pretežno novejšimi oskrbnimi obrati, v katerih pa so

SEŽANA
STAROST NESTANOVANJSKIH FUNKCIJ
(Po kartiranju 1976)

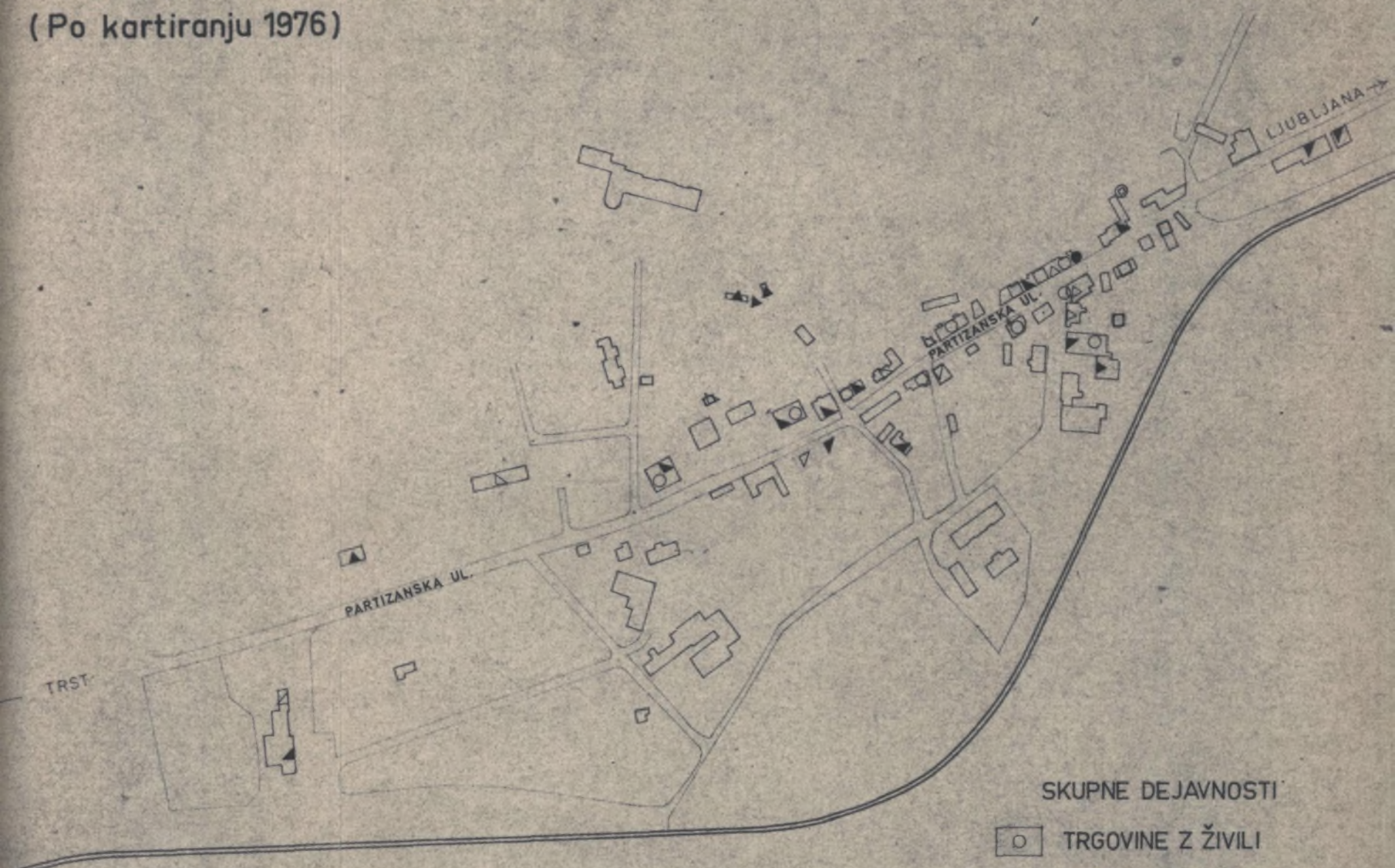
Z GRAJENO

- PO L. 1970
- 1966 - 70
- 1961 - 65
- 1950 - 60
- △ 1945 - 55
- ▲ PRED L. 1945

SEŽANA

STRUKTURA NESTANOVANJSKIH FUNKCIJ

(Po kartiranju 1976)

SKUPNE DEJAVNOSTI

- TRGOVINE Z ŽIVILI
- TRGOVINE S TEKSTIL. IN USNJENIMI PREDMETI
- TRGOVINE S PREDMETI ZA OSEBNO POTROŠNJO
- TRGOVINE S PREDMETI ZA GOSPODINJSTVO
- TRGOVINE S PREDMETI ZA GOSPODARSTVO
- TRGOVINE S KURIVOM IN GRADBENIM MATERIALOM
- GOSTINSKI LOKALI
- OBRTNE DELAVNICE

večinoma že poprej bile trgovine. Medtem ko je prvi oskrbni predel izključno trgovski in gostinski, pa je v Solkanu izredno veliko oskrbnih delavnic, deloma specializirane trgovine, prevladujejo pa trgovine z živili. Tukaj gre za dejansko nadaljnjo krepitev trgovske funkcije večinoma za potrebe domačega prebivalstva ob izredno frekventirani regionalni cesti in ob cesti, ki vodi do maloobmejnega prehoda.

Nadpoprečna krepitev in koncentracija oskrbnih dejavnosti na izjemno majhnem prostoru v obeh centralnih naseljih in še to ob glavni cesti je potencirana z udeležbo določenega deleža prekomejnega kupca, ki je v anketiranih oskrbnih obratih v obeh naseljih naslednji:

	%									
	0-10	11-20	21-30	31-40	41-50	51-60	61-70	71-80	81-90	91-100
Sežana	39,3	21,4	25,0	-	7,1	-	3,6	3,6	-	-
Nova G.	69,0	5,0	5,7	5,7	2,2	0,7	2,9	6,5	2,9	0,7

To pomeni, da je v Sežani v 85,7 % anketiranih obratih oskrbe in v Novi Gorici v 79,7 % do 30 % kupcev iz Italije. Nad 50 % kupcev iz Italije pa ima 7,2 % oskrbnih obratov v Sežani in 13,2 % v Novi Gorici. Med temi jih ima večina nad 70 % kupcev iz Italije. Zaradi že večkrat navedenih razlogov /razlike v ceni, izbira posebnih proizvodov/ se delijo oskrbni obrati dalje na dve skupini, na tiste, ki imajo samo do 10 % kupcev iz Italije in na druge, kjer je njihova udeležba veliko večja. V obeh naseljih sodi med prve pet skupin oskrbnih obratov razen I., V. in VII skupine, to je trgovine z živili, trgovine s predmeti za gospodarstvo in gostinski obrati. Izmed teh treh pa imajo zopet največ kupcev iz Italije trgovine z živili.

Večja udeležba kupcev iz drugih naselij in iz Italije močno vpliva na nihanje prometa. Tako je v Sežani ob mnogo nižjem odstotku kupcev iz Sežane razlika veliko večja kot v Novi Gorici. Razumljivo je, da je nakup živil in koriščenje gostinskih uslug ob petkih in sobotah veliko večja kot ostale dneve, med drugimi skupinami

trgovskih obratov pa večjih razlik ni, z rahlim povdarkom na ponedeljku, sredi, petku in soboti. Sicer pa je bil delež oskrbnih obratov glede na največji promet v tednu naslednji:

	Vse dni	ponedeljek	torek	sreda	četrtak	petek	sobota
Sežana	41,8 %	12,7 %		5,4 %		14,5 %	25,4%
Nova G.	20,1 %	4,3 %	2,9%	15,1 %	2,1%	31,6 %	23,7%

Povečanje prometa koncem tedna gre predvsem na račun domačinov in domačih turistov, medtem ko je odstotek kupcev iz Italije večji ob drugih dnevih. Sicer pa se ob manj ugodni menjavi dibar-lira in ob zmanjšanju razlik v cenah, odstotek kupcev iz Italije zmanjšuje in krči se vplivno območje obeh središč na italijanski strani. Na splošno pa nastopajo tudi razlike v sami strukturi in načinu oskrbovanja prekomejnih in domačih kupcev. Anketa je pokazala naslednje značilnosti prekomejnih kupcev: kupujejo predvsem meso in mlečne izdelke ter mineralno vodo, kupijo večje količine naenkrat, zahtevajo boljše kvaliteto.

Opčine, Gorica in Trbiž

Na tri oskrbna središča v Italiji se bistveno razlikujejo od Sežane in Nove Gorice v naslednjem: so starejša centralna naselja in že pred vojno razvito oskrbno funkcijo, so veliko bolj odvisna od prekomejne oskrbe in njihovo vplivno območje preko meje je izredno obsežno. Trbiž seže s svojim vplivnim območjem tudi daleč v Avstrijo. Glede na to se je v vseh treh središčih razvila bolj intenzivna in kvalitetna oskrbna središča.

Kartiranje je na Občinah zajelo 52, v Gorici 214 in v Trbižu 115 stavb, ki so imele kakršno koli nestanovanjsko funkcijo.

Oskrbni obrati po času nastanka:

	Do II. svet. vojne	1945 - 1955	1956 -1960	1961 -1965	1966 -1970	1970 -
Opčine	24,7 %	14,5%	11,3%	9,6%	14,5%	22,6%
Gorica	44,7 %	11,4%	10,0%	5,9%	13,2%	14,6%
Trbiž	17,9 %	6,7%	29,8%	19,4%	16,4%	9,7%

V različnem deležu pred vojno nastalih obratov oskrbe se zrcali različna funkcija naselij v preteklosti. V Gorici je bil v proučevanje vključen le osrednji trgovski del, niso pa bili vključeni obrobni predeli, kjer se je trgovina kasneje naselila. Zato pa je bil povojni razvoj objektov oskrbe vezan na stopnjo do tedanje razvitosti in na njeno vključevanje v prekomejne oskrbne tokove. Zato se je spočetka najhitreje razvijala oskrbna funkcija v Trbižu iz zadnjega petletnega obdobja pa je izredno veliko število oskrbnih obratov v Gorici. Medtem ko je iz prvih povojnih let večji odstotek trgovin s živili ter trgovin s tekstilnimi in usnjenimi predmeti in ko te po intenzivnosti nastajanja do leta 1965 še prevladujejo, pa je iz kasnejših obdobjev več oskrbnih obratov tudi drugih skupin, s še vedno močnim poudarkom na trgovinah s tekstilnimi in usnjenimi predmeti. V Trbižu niso vštete stojnice na tržnem prostoru, ki ne predstavljajo stabilnega elementa, čeprav seveda ustvarjajo veliko prometa. Enako velja za tržnico v Gorici.

Iz kart starosti nestanovanjskih funkcij za Gorico, Opčine in Trbiž je vidno, da gre v vseh treh središčih za nadaljnjo koncentracijo dejavnosti, ob že obstoječi koncentraciji, ki se vsled prekomejne oskrbe, zlasti pri Opčinah in Trbižu, veže na glavne tranzitne prometnice in ustvarja izredno gostoto oskrbnih obratov. Kjer je na voljo še prostor prihajajo nove dejavnosti v samo oskrbno središče, stare obrate pa ob danih možnostih nadomeščajo novi, ki po svoji strukturi sodijo v tisto skupino ki vsled prekomejne oskrbe ustvarja največji promet. To pa hkrati pomeni večanje površin z oskrbnimi obrati predvsem

na dvorišča in podobne lokacije, izjemoma v stranske ulice. Šele na tretjem mestu je lokacija novih obratov oskrbe na obrobju trgovskih ulic in trgovskih predelov, kjer se naseljuje sila pestra struktura oskrbnih obratov.

Karte prostorske strukture oskrbnih obratov kažejo v vsem trgovskem predelu na Opčinah in v Trbižu veliko mešanje različnih skupin oskrbnih dejavnosti brez bravih zakonitosti. V Gorici pa je koncentracija posameznih skupin oskrbnih obratov evidentna, s splošno prevlado 38,8 % trgovin s tekstilnimi in usnjenimi predmeti, in z njihovo koncentracijo na večih mestih. Kaj je bilo pred tem v prostorih tega obrata:

	Novo- gradnja	Trgo- vina	stano- vanje	obrt	Gostinski obrat	ostalo
Opčine	33,8 %	41,6%	6,4%	8,0%		9,6%
Gorica	7,7%	60,7%	8,6%	11,4%	6,4%	1,8%
Trbiž	72,4%	4,5%	20,9%			2,2%

Poreklo sedanjih obratov oskrbe kaže poleg visokega odstotka novih dejavnosti tudi visok odstotek novogradenj v ta namen v Trbižu. To potencira oskrbno funkcijo tega trgovskega središča kot rezultat prekomejne oskrbe. Tudi na Opčinah je ta odstotek še visok, veliko obratov pa je samo spremenilo lastnika, kar je pri Gorici na sploh v prevladi.

Analiza strukture potrošnikov je pokazala velik odstotek prekomejnih kupcev iz Jugoslavije in v Trbižu tudi iz Avstrije. Ti odstotki so precej višji kakor v Sežani in Novi Gorici. Na Opčinah ima nad 50 % kupcev iz Jugoslavije 24 % oskrbnih obratov, v Gorici 45 % in v Trbižu 27 % ter iz Avstrije 36 %. Če k temu dodamo še izredno visoke odstotke oskrbnih obratov z 40 - 50 % kupcev iz Jugoslavije, je povsem nad polovico oskrbnih obratov prevladujoče odvisnih od prekomejne oskrbe.

OPČINE
STAROST NESTANOVANJSKIH FUNKCIJ
(Po kartironju 1976)

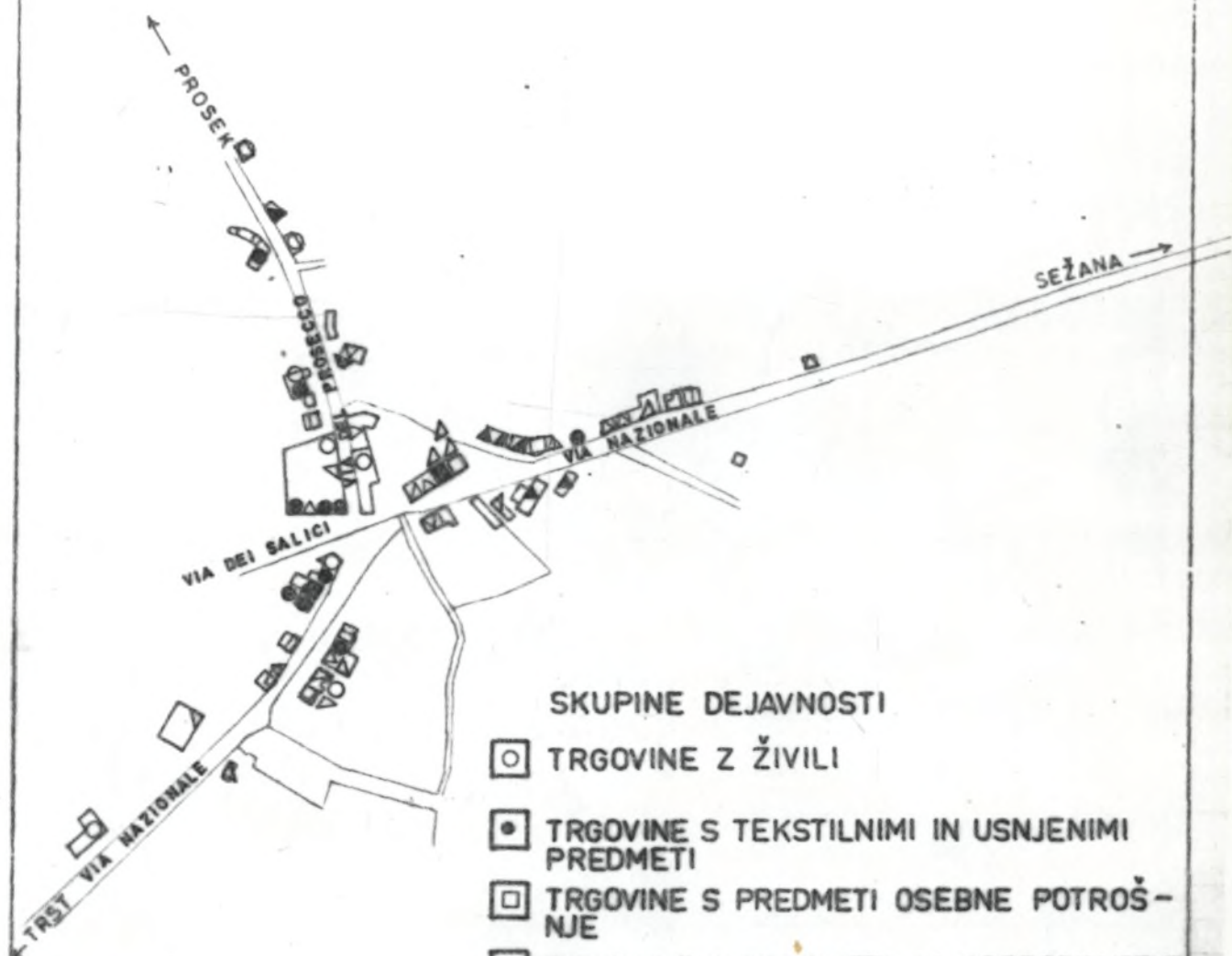
ZGRAJENO

- PO L 1970
- 1966 - 70
- 1961 - 65
- 1950 - 60
- △ 1945 - 55
- ▲ PRED L. 1945

OPČINE

STRUKTURA NESTANOVANJSKIH FUNKCIJ

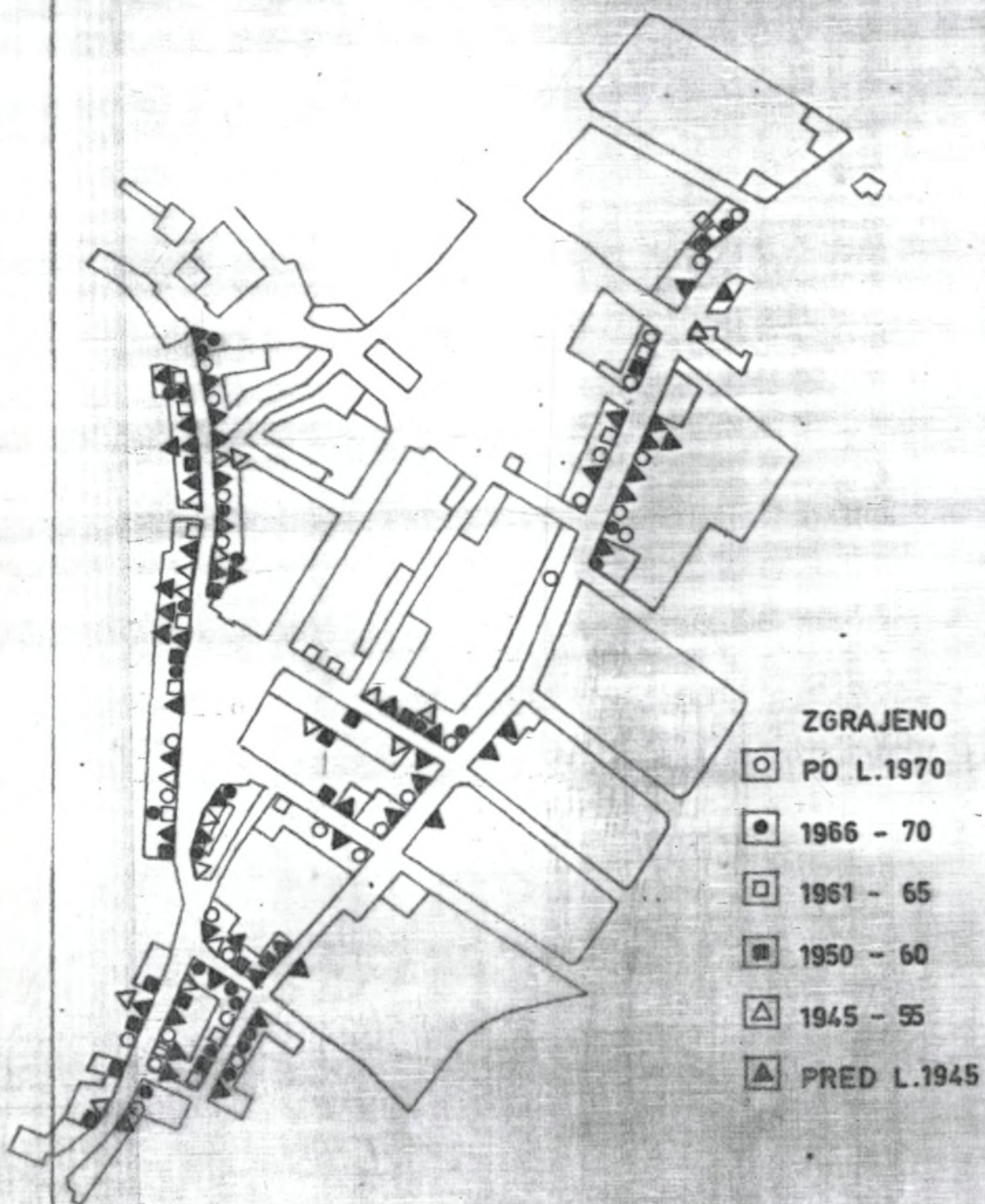
(Po kartiranju 1976)

SKUPINE DEJAVNOSTI

- ◻ TRGOVINE Z ŽIVILI
- ◻ TRGOVINE S TEKSTILNIMI IN USNJENIMI PREDMETI
- ◻ TRGOVINE S PREDMETI OSEBNE POTROŠNJE
- ◻ TRGOVINE S PREDMETI ZA GOSPODINJSTVO
- ◻ TRGOVINE S PREDMETI ZA GOSPODARSTVO
- ◻ TRGOVINE S KURIVOM IN GRADBENIM MATERIALOM
- ◻ GOSTINSKI LOKALI
- ◻ OBRTNE DELAVNICE

GORICA
STAROST NESTANOVANJSKIH FUNKCIJ
(Po kartiranju 1976)

GORICA

STRUKTURA NESTANOVANJSKIH FUNKCIJ

(Po kartiranju 1976)

Oskrbni obrati po deležu potrošnikov iz Italije, Jugoslavije in Avstrije

Število oskrbnih obratov

% kupcev	0 - 10%	11-20%	21-30%	31-40%	41-50%	51-60%	61-70%	71-80%	81-90%	91-100%
O p č i n e										
iz Italije %	4,8	3,2	6,4	8,1	36,6	1,6	6,4	9,7	14,5	14,5
iz Jugoslavije	22,0	10,2	8,5	1,7	33,9	8,5	6,8	3,4	5,1	0
G o r i c a										
iz Italije %	7,7	10,0	13,2	8,2	16,9	4,1	7,7	7,3	8,7	16,0
iz Jugoslavije	16,1	7,5	9,0	5,5	18,6	8,0	11,5	14,6	4,5	4,5
T r b i ž										
iz Italije %	7,5	17,0	14,1	24,5	16,0	9,4	3,8	4,7	0,9	1,9
iz Jugoslavije	7,1	12,5	16,1	21,4	16,1	8,9	3,6	4,5	1,8	8,0
iz Avstrije	21,1	18,5	7,7	15,4	1,5	4,6	3,1	9,2	1,5	16,9

Općine - Skupine oskrbnih obratov po deležu potrošnikov iz
Jugoslavije

Skupine oskrbnih obratov %	o-1o	11-2o	21-3o	31-4o	41-5o	51-6o	61-7o	71-8o	81-9o	91-1oo
1	% 25,0		25,0		37,5	12,5				
2	% 12,5				25,0	25,0	12,5		25,0	
3	%		33,3		33,3			33,3		
4	%		9,1		9o,9					
5	%				14,3	28,6	42,8		14,3	
6	%	5o,0	16,7		33,3					
7	% 54,5	27,3		9,1	9,1			9,1		
8	% 1oo									
Skupaj	% 22,0	1o,2	8,5	1,7	33,9	8,5	6,8	3,3	5,1	

Gorica - Skupine oskrbnih obratov po deležu potrošnikov iz
Jugoslavije

Skupina oskrbnih obratov %	o-1o	11-2o	21-3o	31-4o	41-5o	51-6o	61-7o	71-8o	81-9o	91-1oo
1	% 33,3	9,5	4,8	4,8	14,3	4,7	4,8	9,0		4,8
2	% 4,8	5,9	5,9	4,8	17,8	13,1	13,1	25,0	7,1	2,4
3	% 16,7	8,3	16,7	8,3	8,3	16,7	8,3			16,7
4	% 25,0	5,0	15,0	5,0	25,0	5,0	15,0		5,0	
5	% 12,9	12,9	3,2	3,2	3,2	19,4	22,6	9,7	3,2	12,9
6	% 8,3	8,3	25,0	16,7	8,3			8,3	8,3	
7	% 66,7	8,3	8,3		8,3	8,3				
8	% 14,3		28,6	14,3	42,8					
Skupaj	% 16,1	7,5	9,0	5,5	18,6	8,3	11,5	16,6	4,5	4,5

Trbiž - Skupine oskrbnih obratov po deležu potrošnikov iz Jugoslavije

Skupine oskrbnih obratov	%	0-10	11-20	21-30	31-40	41-50	51-60	61-70	71-80	81-90	91-100
1	%	14,3	14,3	33,3	28,6	9,5					
2	%		10,4	10,4	20,8	14,6	14,6	8,3	4,2	4,2	12,5
3	%		33,3	33,3	22,2		11,1				
4	%	33,3				66,7					
5	%			20,0	20,0	26,7	6,7		13,3		13,3
6	%	33,3	33,3						33,3		
7	%	18,2	18,2		27,3	27,3	9,1				
8	%	50,0									50,0
Skupaj	%	7,1	12,5	16,1	21,4	16,1	8,9	3,6	4,4	1,8	8,0

Trbiž - Skupine oskrbnih obratov po deležu potrošnikov iz Avstrije

Skupina oskrbnih obratov	%	0-10	11-20	21-30	31-40	41-50	51-60	61-70	71-80	81-90	91-100
1	%	5,6	5,6	22,2	16,7		16,7	5,6		5,6	22,2
2	%	41,2	41,2		11,7			5,9			
3	%		50,0		50,0						
4	%			50,0							50,0
5	%	33,3	16,7		16,7	16,7					16,7
6	%								50,0		50,0
7	%	26,7	13,3		20,0				20,0		13,3
8	%								33,3		66,7
Skupaj	%	21,5	18,5	7,7	15,7	1,5	4,6	3,1	9,2	1,5	16,9

Opčine kažejo specifično podobo pri deležu prekomejne oskrbe brez ekstremnih usmeritev v eno ali drugo obliko, toda z odločnim deležem prekomejne oskrbe za razvoj teh dejavnosti in za razvoj trgovskega središča samega. Prevlado prekomejne oskrbe beležijo trgovine s tekstilom in usnjenimi predmeti in trgovine s predmeti za gospodarstvo. V kar 43,5 % obratov oskrbe so vci dnevi dokaj enakomerno frekventirani, s 17,7 % in 25,8 % pa izstopata še torek in sobota.

V Gorici je odnos med domačimi in tujimi potrošniki še najbližji. Le pri trgovinah s tekstilnimi in usnjenimi predmeti ter pri trgovinah s predmeti za gospodarstvo je odstotek jugoslovanskih kupcev prevladujoč. Zaradi takšne strukture potrošnikov ima 39,7 % prodajaln največji promet vsak dan, 37,9 % ob sobotah, sledi z 9,1 % petek, drugi dnevi pa so v tej opredelitvi skromno zastopani.

Specifične pa so poteze prometa v Trbižu, saj je dokaj enakomerno porazdeljen med potrošnike iz treh držav. Tudi struktura posameznih skupin oskrbnih dejavnosti je podobna za nakupne iz Jugoslavije in iz Avstrije. Pri obeh močno izstopajo trgovine s tekstilnimi in usnjenimi predmeti in trgovine s predmeti za gospodarstvo, pri Avstrijcih pa še trgovine z živili. Posebnost pa je tudi tendenca obremenitev trgovin, saj ima kar 69,4 % vseh oskrbnih obratov velik promet vsak dan in 30,6 % v soboto. Poleg tega se v Trbižu močneje javljajo kot kupci tudi turisti iz drugih držav, največ Nemci. Prevladujejo pri nakupih živil in deloma pri nakupih predmetov za osebno potrošnjo.

Gornja Radgona

Kartiranih je bilo 59 objektov. Analiza kartiranja kaže normalen proces izgradnje oskrbnega središča ob skromnem številu starih obratov, predvsem osnovne oskrbe. Do konca vojne je delalo 13,2 % današnjih obratov, do leta 1965 pa še nadaljn jih 22,5 %. Prelomno je obdobje 1966/1970, iz katerega je 32,1 % oskrbnih obratov in po letu 1971 iz katerega jih je 26,4%. Ta hiter porast števila oskrbnih obratov je spremljala tudi določena strukturna opredelitev. Številčno so najmočnejše narasle skupine trgovin z živili in obrtne delavnice. Vzporedno s tema dvema skupinama pa se je povečalo tudi število vseh drugih oskrbnih dejavnosti. Ke

Ker gre tudi za hitro prostorsko rast zazidane površine same, je bilo kar 49 % oskrbnih obratov v novo zgrajenih objektih v samem središču naselja. To pomeni krepitev in hkrati širjenje starega oskrbnega središča naselja ob glavni cesti na eni strani, poleg tega pa za najnovejše odpiranje oskrbnih obratov tudi v nekaterih obrobni predelih naselja. Ob relativno nagli rasti oskrbnih obratov, pa v prostorski razporeditvi glede na njihovo strukturo ni nobenih zakonitosti predvsem zaradi njihovega preskromnega števila.

Neposreden položaj ob mednarodnem mejnem prehodu vsekakor pogojuje prekomejno oskrbo tudi tukaj, vendar je ta delež v Gornji Radgoni skromen. Kar 68,2 % oskrbnih obratov ima le do 10 % kupcev iz Avstrije, 13,6 % od 11 do 20 % in 11,3 % od 21 - 30 %. V okviru tega pa izstopajo z večjo udeležbo prekomejnih kupcev le trgovine z živili, nekoliko več od vseh ostalih pa še skupini gostinskih obratov in obrtnikov. Veliko večino prometa v sferi oskrbe ustvarjajo torej domači potrošniki. To je vidno tudi iz strukture tedenskega prometa. Največ prometa imajo oskrbni obrati ob sobotah (29,8 %), ob petkih (35,1 %) in ob sredah (14,0%).

Zaključki

Analiza kartiranja objektov oskrbe in anketiranje v njih je pokazala naslednje značilnosti v posameznih obmejnih oskrbnih središčih in na razlike med posameznimi središči, ki izvirajo iz političnih, razvojnih, strukturnih in ekonomskih dejavnikov, katerih večina je tudi regionalno opredeljena.

V vseh petih središčih ob jugoslovansko-italijanski meji je po letu 1965 porast števila oskrbnih obratov nadpovprečen. Struktura novih oskrbnih obratov pa je močno naravnana na prekomejnega potrošnika, na jugoslovanski strani so to predvsem trgovine z živi-
li in trgovine s predmeti osebne potrošnje, na italijanski strani pa trgovine s tekstilnimi in usnjenimi predmeti, pa tudi druge skupine trgovin se razvijajo razmeroma hitro.

Novi oskrbni obrati so pretežno (Gorica) ali skoraj v celoti locirani v starem trgovskem središču ali ob največji tranzitni komunikaciji. Izjema je Nova Gorica, kjer je bilo trgovsko središče zgrajeno načrtno za potrebe domačega prebivalstva. Glede na večje zahteve prekomejnih kupcev se izboljšuje tudi kvaliteta in struktura novih oskrbnih obratov.

Razen v Gorici, drugod ni prave koncentracije oskrbnih obratov iste skupine. To je prav posledica absolutne prevlade lokacije ob glavni prometnici in skromnega prostorskega obsega oskrbnih središč. Kupec lahko v krajšem času, kot je to normirano v drugih večjih mestih, zadovolji vse svoje oskrbovalne potrebe. Javlja pa se podoben problem kot v vseh večjih mestih, da je prodor oskrbnih obratov v stranskih ulicah minimalen.

V Gorici in na Opčinah gre za transformacijo in jačanje starih predvojnih trgovskih jeder, ki so izredno polistrukturno usmerjeni. Nove kapacitete so strukturno usmerjene predvsem na prekomejno oskrbo.

Odstotek prekomejnih kupcev je v italijanskih središčih večji kot je v Sežani in zlasti v Novi Gorici. Italijanska središča imajo tudi veliko večje vplivno območje. Na naši strani meje je udeležba jugoslovanskih kupcev še vedno prevladujoča in imajo tudi odločilen vpliv pri lokaciji in krepitvi te funkcije v Sežani in Novi Gorici.

V Sežani in Novi Gorici je prekomejna oskrba usmerjena predvsem v skupino trgovin z živili in s predmeti za osebno potrošnjo. V vseh treh središčih na italijanski strani pa imajo zlasti odstotek trgovin s tekstilnimi in usnjenimi predmeti nad 50 % potrošnikov iz Jugoslavije, kar je daleč nad-poprečjem; v Gorici 61 %, na Opčinah 62 % in v Trbiži 44 %. Nobena druga skupina oskrbnih obratov nima nikjer podobnega deleža v prekomejni oskrbi. Velik delež prekomejne trgovine v celotnem prometu posameznih središč pogojuje tudi dokaj enakomeren promet preko vsega tedna. Čim večji je obseg prekomejnega prometa, temveč je prometa vse dni v tednu. Rahel višek se kaže zlasti v središčih na italijanski strani ob petkih in povsod ob sobotah.

Prekomejna oskrba pomeni intenzivno komunikacijo. Interes ponudbe in seveda tudi potrošnje je, da se lahko čim boljše sporazumejo. Kupci iz Italije in Jugoslavije ter v Trbižu iz Avstrije lahko zadovoljujejo svoje potrebe v domačem jeziku. V nad 90 % anketiranih oskrbnih obratih Sežane in Nove Gorice govorijo italijansko, na Opčinah v Gorici in Trbižu pa jugoslovansko okrog 80 %. Skoraj tolikšen je v Trbižu delež oskrbnih obratov, kjer se je mogoče sporazumeti v nemščini.

Raziskava v Gornji Radgoni kljub občutnemu razvoju oskrbnih funkcij ni pokazala bistvenih značilnosti prekomejne oskrbe, niti v strukturi oskrbe niti v udeležbi prekomejnih kupcev in v strukturi tedenske frekvence prometa. Ob meji ostaja to center občine tudi v sferi oskrbe. Nihanje skromne prekomejne trgovine pa je odvisno od položaja dinar-šiling in od razlik v ceni podobnih proizvodov na obeh straneh meje. V nasprotju s tremi centri v Italiji je tukaj odločilen dejavnik prekomejne trgovine cena.

Struktura in regionalna opredelitev funkcije oskrbe v obmejnem središču

Analiza ankete prebivalcev Sežane, Nove Gorice in Gornje Radgone

Prebivalci obmejnih središč se oskrbujejo v domačem središču, v drugih večjih središčih v SR Sloveniji in v prekomejnih središčih. Regionalna opredelitev njihove oskrbe je objektiven rezultat opremljenosti domačega središča in vseh drugih spremljajočih dejavnikov ter atraktivnosti prekomejne oskrbe. S tem so tisti najbolj številni in najbolj stabilen element, ki najbolj prispeva k razvoju oskrbe v domačem središču in ki najhitreje in najmočneje reagira ob različnih spremembah in učinkih v tej sferi tostran in onstran meje.

S ciljem po ugotavljanju zgoraj navedenih zakonitosti je bila v Sežani, Novi Gorici in Gornji Radgoni opravljena ustrezna anketa prebivalcev. Zaradi jezikovnih težav in zaradi težišča nekaterih elementov raziskave v naših središčih, v ta del raziskave italijanska središča niso bila vključena. Anketa je zajela naslednja vprašanja: regionalna opredelitev oskrbe glede na različne skupine oskrbe, vzroki za takšno opredelitev ter intenziteta njihovih komunikacij.

Analiza ankete je bila opravljena po naslednjih skupinah trgovin:

- I. trgovine z živili
- II. mesarji
- III. trgovine s tekstilnimi predmeti
- IV. trgovine z usnjenimi predmeti
- V. trgovine s predmeti z osebno potrošnjo
- VI. trgovine z gospodinjskimi predmeti
- VII. trgovine z gospodarskimi predmeti
- VIII. trgovine s pohištvo.

Takšna opredelitev skupin trgovin je omogočila njihovo večjo zdiferenciranost v okviru znanih poizkusov kategorizacije trgovskih obratov za potrebe geografske analize.

Sežana

Oskrba prebivalcev Sežane

Skupine	Sežana	Sežana Trst	Trst	Ostale kombinacije
I. živila	86,9 %	13,1 %	-	-
II. meso	100 %	-	-	-
III. tekstil	56,5 %	21,7 %	17,4 %	4,4 %
IV. usnje (obutev)	36,9 %	19,6 %	41,3 %	2,2 %
V. osebni predmeti	58,7 %	28,3 %	13,0 %	-
VI. gospod.predmeti	69,5 %	19,6 %	8,7 %	2,2 %
VII. gospodarski predmeti	63,1 %	21,7 %	13,0 %	2,2 %
VIII.pohištvo	86,9 %	4,3 %	-	8,7 %
Skupaj:	257 - 69,8 %	59-16,0%	43-11,7%	9-2,5%=368

Zgoraj navedena struktura odgovorov pomeni, da se 46 anketiranih v 69,8 % primerih oskrbuje v Sežani. Ta odstotek je nizek in pravzaprav kaže na dva momenta: na eni strani trgovina v Sežani ni dovolj razvita in na drugi strani je v oskrbi izredno privlačen Trst. Ta nizek delež oskrbe v Sežani sicer nekoliko omili 16 % oskrbe v enakem deležu v Trstu in v Sežani. Prevladujočo usmeritev v Trst pa daje 11,7 % nakupov. Še zlasti močno pa je regionalno zdiferencirana oskrba prebivalcev Sežane po posameznih skupinah trgovin. Najmanjši odstotek se jih oskrbuje v Sežani z usnjenimi predmeti (prevladujejo čevlji), nizek pa je ta delež tudi v oskrbi s tekstilom in z osebnimi predmeti. Adekvatno temu so odstotki teh nakupov višji v Trstu. Oskrba prebivalcev Sežane pa seže še dalje, predvsem za specialne artikle, kot so pohištvo, gospodinjski aparati in gospodarski stroji in sicer do Nove Gorice in do Ljubljane. Sicer pa se v takšni regionalni usmeritvi kaže kot glavni dejavnik

možnost boljše izbire, sledi mu bližina, medtem ko je cena ob tem sekundarnega pomena. To potrjujejo tudi ocene opremljenosti trgovine v Sežani, ki je daleč na prvo mesto dala slabo izbiro obutve in tekstila in na drugo mesto slabo oskrbo z zelenjavo. Prostorska mobilnost prebivalstva je sicer v tesni zvezi z oskrbo, seže pa mnogo dalje od nje in tudi nje-ne smeri so iz različnih razlogov lahko drugačne. Od 101 odgovora o krajih pogostejših obiskov jih je 35,6 % za Trst, 30,7 % za Novo Gorico, 26,7 % za Koper, Ajdovščina, Gorica, Ljubljana in Postojna pa so komaj prisotne. Najbolj intenzivni so stiki s Trstom, ki so povezani z oskrbo. Kar 28 % jih vsaj enkrat tedensko obiše Trst, kar je večkrat povezano tudi z obiskom sorodnikov. Na drugem mestu je Koper, sledi Nova Gorica. Potovanje v vse druge centre pa je redkejše od enkrat mesečno.

Na splošno je oskrba in sploh gravitacija prebivalstva Sežane usmerjena preko meje v Trst kot najbližji in najbolj atraktiven nakupovalni center ob preskromno razvitosti trgovske in oskrbne mreže v celoti v Sežani.

Nova Gorica

Oskrba prebivalcev Nove Gorice

Skupine	Nova Gorica	Gorica	Ajdovščina	Ljubljana
I.	98,7 %	1,3 %	-	-
II.	100 %	-	-	-
III.	87,8 %	9,5 %	-	2,7 %
IV.	56,8 %	43,2 %	-	-
V.	93,2 %	5,3 %	-	1,4 %
VI.	89,2 %	9,5 %	-	1,3 %
VII.	87,8 %	10,8 %	-	1,4 %
VIII.	77,0 %	1,4 %	21,6 %	-
Skupaj:	511-86,3 %	60-10,1 %	16-2,7 %	5-0,9%

Delež nakupov v samem centru je v Novi Gorici mnogo višji kot v Sežani. 74 anketiranih opravlja 86,3 % svojih nakupov v Novi Gorici in le 10,1 % v Gorici, medtem ko so nakupi v Ajdovščini in v Ljubljani majhni. Tudi sama struktura oskrbe v Novini je različna od one v Sežani, saj je visok delež oskrbe v Gorici le v skupini usnjenih predmetov, za katero je v Gorici veliko več izbire, v Novi Gorici pa je sploh največ pripomb na ponudbo v trgovinah s čevlji in tekstilom. Ta motiv preko-mejne oskrbe je tudi v Novi Gorici v ospredju z 63 % odgovorov in še močno naraste v kombinaciji z motivom cene in bližine. Nova Gorica kot večje oskrbno središče mnogo bolj veže nase domače kupce in tudi sorodstvenih vezi preko meje je tukaj vsled velikega števila priseljenega prebivalstva veliko manj.

Vsled tako močne centralnosti Nove Gorice je tudi gravitacija njenega prebivalstva silno skromna in seže v glavnem preko meje v Gorico, kamor zahaja 92,4 % anketiranih, večina od teh saj enkrat mesečno.

Gornja Radgona

Oskrba prebivalcev Gornje Radgone

Skupine	Gornja Radgona	Radgona	Murska Sobota	Maribor	Ostalo
I.	93,2 %	6,7 %	-	-	-
II.	96,4 %	1,2 %	1,2 %	1,2 %	-
III.	67,7 %	5,1 %	12,1 %	11,1 %	4,0 %
IV.	84,3 %	2,4 %	7,2 %	6,0 %	-
V.	84,3 %	5,6 %	5,6 %	4,5 %	-
VI.	86,6 %	3,3 %	5,5 %	3,3 %	1,1 %
VII.	86,1 %	4,2 %	5,6 %	2,8 %	1,4 %
VIII.	83,5 %	-	10,6 %	5,9 %	-
Skupaj:	588- 85,0 %	25- 3,6 %	42- 6,1 %	31- 4,5 %	6- 0,8 %

Kljub bližini Murske Sobote in Maribora je delež nakupov 90 anketiranih v Gornji Radgoni izredno visok, 85 %. Razen v trgovinah s tekstilom je delež v vseh drugih vrstah trgovine na 83 % in polagoma upada od trgovin za vsakodnevno oskrbo do trgovin za dolgoročno oskrbo. Na ta način predstavlja najbolj pravi-lem potek udeležbe prometa v domačem naselju. Na drugem mestu je Murska Sobota zaradi bližine in dokaj dobro razvite strukture oskrbe. Glede na razlike v razvitosti med Gornjo Radgono in Mur-sko Soboto je ta delež pravzaprav sprokomen. Tudi eno uro odda-ljeni Maribor je še opazno zastopan zlasti pa dokaj enakomerno v skoraj vseh skupinah trgovin. Šele na četrtem mestu je Radgona, ki razen običajnih privlačnosti prekomejne oskrbe drugih oskrbnih motivov nima.

Glede na usmeritev oskrbovanja v domače naselje je kot razlog temu na prvem mestu bližina precej pa zaostaja, na drugem mestu, izbira. Vse to kaže na dokajšnjo zaprtost, ki se v večji meri odpre le proti Mariboru, ki je za to območje še prvo regionalno središče. To še potrjujejo odgovori o pogostnosti obiskov dru-gih centralnih naselij. Kar 45,9 % obiskov je v Maribor, v Rad-gono 35,1 % in v Mursko Soboto le 18,9 %.

Analiza ankete potrošnikov

Vplivna območja oskrbe raziskanih središč imajo različen obseg in z različno močjo vplivajo na okolna naselja. Velikost vplivnega območja je odvisna od velikosti oskrbnega središča, od opremljenosti trgovine v manjših naseljih in od oddaljenosti do drugega večjega središča. Za raziskovanje vplivnih območij se uporablja anketa potrošnikov, če se izvaja v središču in prebivalcev, če se izvaja v naseljih vplivnega območja. Dosedanje raziskave vplivnega območja oskrbe v Tolminu in v Slovenski Bistrici so odvisnost oskrbne usmeritve glede na zgoraj navedene tri dejavnike potrdile.¹⁰ Anketa potrošnikov v proučenih središčih, ki bivajo vsi izven teh središč, pa ni imela za cilj ugotavljati vplivnih območij, temveč vrsto elementov, ki opredeljujejo njihovo funkcijo oskrbe. Anketa je zajela naslednja vprašanja: struktura nakupov glede na oddaljenost, motivi oskrbe v središčih, ustreznost načina in strukture oskrbe. Sam značaj analize je narekoval naslednjo kategorizacijo predmetov:

- I. živila
- II. meso
- III. tekstilni predmeti
- IV. predmeti iz usnja (čevlji)
- V. predmeti osebne potrošnje
- VI. predmeti za gospodarske potrebe
- VII. tehniški predmeti
- VIII. gradbeni material in kmetijski stroji
- IX. bencin

Sežana

Anketa kupcen je zajela največ kupce iz najbolj oddaljenih naselij iz Italije in iz naselij občin, ki so oddaljene od Sežane

¹⁰ Pak. Mirko: The functions of supply in the spatial organization of the commune of Slovenska Bistrica. Transformation of rural Areas, Warszawa 1978, str. 94-100.

več kot 10 km. Glede na to je tudi struktura nakupov v celoti specifična in še posebej za vsako od štirih območij, od koder so kupci.

Struktura opravljenih nakupov po poreklu kupcev

Skupine predmetov	Vplivno območje	sosednja naselja	naselja občine do 10 km	naselje obč.nad 10 km	Italija	Skupaj
I. živila		62,5 %	33,3 %	15,8 %	31,6 %	31,2 %
II. meso		12,5 %	26,7 %	15,8 %	36,8 %	24,6 %
III. tekstil		12,5 %	6,7 %	10,5 %	-	6,6 %
IV. obutev		-	6,7 %	21,0 %	5,3 %	9,8 %
V. osebni predmeti		-	-	15,8 %	-	4,9 %
VI. predmeti za gospodarstvo			6,7 %	-	-	1,6 %
VII. tehnični predmeti		12,5 %	-	-	-	1,6 %
VIII. gradbeni material		-	20,0 %	21,0 %	5,3 %	13,1 %
IX. bencin		-	-	-	21,0 %	6,6 %
Skupaj:		13,1 %	24,6 %	31,1 %	31,1 %	

Kupci iz sosednjih naselij so močneje usmerjeni v nakup predmetov kratkoročne oskrbe kot tisti kupci, ki te nakupe opravijo deloma ali v celoti v drugem naselju. To potrjujejo tudi odgovori na vprašanje o tem, kaj običajno sicer kupujejo v Sežani. Da pa je razlika med oskrbo z živilom v lokalnih središčih in med Sežano vendarle velika, kaže še visok delež nakupov živil in mesa tudi iz bolj oddaljenih predelov občine. Me kupci iz naselij, ki so oddaljena do 10 km in iz bolj oddaljenih naselij od Sežane bistvenih razlik sploh ni. Med kupci iz Italije pa absolutno prevladujejo nakupi živil, mesa in bencina.

Nakupovanje v občinskem središču je seveda povezano z različnimi opravili in z dnevno migracijo zaposlenih v Sežani. Kljub temu pa močno izstopata dva motiva za oskrbovanje v Sežani: to, da

je Sežana večini občinskega teritorija sploh najbližje večje središče in pomanjkljiva struktura in kvaliteta oskrbe v tistih lokalnih središčih, ki niso vključena v prekomejno oskrbo. Pri kupcih iz Italije je odločilna razlika v ceni in šele na četrtem mestu je dnevna migracija.

Nova Gorica

Struktura opravljenih nakupov po poreklu kupcev

Skupine predmetov	Vplivno območje	Sosedna naselja do 10 km	naselja občine do 10 km	naselja obč.nad 10 km	Druga naselja SRS	Italija	Skup.
I. živila		33,3%	47,6 %	39,3 %	9,1 %	-	31,8%
II. meso		-	4,8 %	16,7 %	-	66,7%	9,1%
III. tekstil		33,3%	19,0 %	-	27,3%	-	18,2
IV. obutev		-	-	-	9,1 %	-	2,3%
V. osebni predmeti		33,3 %	19,0%	33,3%	36,4%	33,3%	27,3%
VI. predmeti za gospodarstvo		-	4,8 %	16,7%	-	-	4,5%
VII. tehnični predmeti		-	-	-	9,1%	-	2,3%
VIII. gradbeni mater.		-	4,8 %	-	9,1%	-	4,5%
Skupaj:		6,8%	47,7%	13,6%	25,0%	6,8%	

V strukturi nakupov kupcev iz drugih naselij prevladujejo tri skupine artiklov: živila, tekstil in osebni predmeti. Podobno kot v Sežani, je tudi tukaj velika razlika med nakupi kupcev iz sosednjih naselij in med kupci iz bolj oddaljenih naselij občine. Razlika je le v tem, da je tukaj v sosednjih naseljih oskrba mnogo bolj razvita in zato je delež nakupov artiklov kratkoročne oskrbe iz teh naselij neznamen. Sicer pa je struktura opravljenih nakupov in običajnih nakupov kupcev iz naselij v občini, ki so oddaljena do in nad 10 km skoraj enaka. Le pri živilih delež z oddaljenostjo upada.

Večje oskrbno središče priteguje kupce tudi iz sosednjih občin Tolmin, Ajdovščina in Sežana, pa je njihov delež kar okrog 25%. K temu pa je treba prišteti še turiste iz bolj oddaljenih predelov Slovenije, ki tudi kar občutno sodelujejo v oskrbovanju v Novi Gorici. Od 70 anketiranih jih prebiva v občini 40, 21 jih stanuje v sosednji občini in od teh se jih v Novi Gorici redno oskrbuje 11, občasno pa 10.

Ob dokaj gosti mreži krajev s trgovinami z živili so motivi za oskrbovanje v Novi Gorici bolj pestri kot v Sežani. Na prvem mestu z 92,8 % je slaba izbira v domačem naselju, sledi z 29,8%, dalje Nova Gorica najbližji center, 20,9 % nakupov je povezanih z dnevno migracijo, vsi drugi motivi pa so močno v ozadju. Pri kupcih iz Italije seveda ponovno absolutno prevladuje nižja cena.

Opčine

Struktura opravljenih nakupov po poreklu kupcev

Vplivno Skupine območje predmetov	Italija	Občina Sežana	Druge občine SRS	Druge države	Skupaj
I. živila	26,7 %	15,6 %	12,8 %	33,3 %	18,3 %
II. meso	6,7 %	21,9 %	-	-	1,9 %
III. tekstil	16,7 %	21,9 %	25,6 %	-	21,2 %
IV. obutev	16,7 %	3,1 %	2,6 %	33,3 %	7,7 %
V. osebni predmeti	26,7 %	31,3 %	33,3 %	33,3 %	30,8 %
VI. predmeti za gospodarstvo	-	21,9 %	15,4 %	-	12,5 %
VII. tehnični predmeti	6,7 %	3,1 %	10,3 %	-	6,7 %
VIII. gradbeni material	-	3,1 %	-	-	0,9 %
Skupaj:	28,8 %	30,8 %	37,5 %	2,9 %	

Za Opčive je značilen izredno visok odstotek kupcev iz občine Sežana in drugih občin SR Slovenije, njihovo oskrbovanje pa je usmerjeno predvsem v nakup tekstila, osebnih predmetov in gospodarskih predmetov. S precejšnjim zaostankom sledijo živila, ki

so za bolj oddaljene prekomejne kupce bolj sekundarnega pomena. V nakup živil so bolj usmerjeni kupci iz sosednje občine Sežana, kar kažejo napovedi običajnih nakupov.

Izmed motivov za oskrbo je dobra izbira daleč na prvem mestu pri kupcih iz SRS, zelo visok odstotek od 27 do 35 % kupcev pa se oskrbuje v Opčinah zaradi nižjih cen. Bližina je ob kupcih iz Italije eden izmed glavnih motivov tudi za kupce iz občine Sežana. Nedvomno sodi sem tudi ustrezna izbira predmetov in ustrezen način prodaje, ki je v obeh primerih v Opčinah za 79, % kupcev ustrezen. V Sežani in Novi Gorici pa je ustreznost izbire nižje ovrednotena od te na Opčinah, način prodaje pa precej višji. Takšen razkorak v strukturi in kvaliteti ponudbe je tudi vzrok za večji delež prekomejne oskrbe.

Gorica

Struktura opravljenih nakupov po poreklu kupcev

Skupine predmetov	Vplivna območja	Italija	Občina Nova Gorica	Druge občine SRS	Skupaj
I. živila		-	21,8 %	11,9 %	16,8 %
II. meso		-	-	-	-
III. tekstil		25,0 %	38,2 %	40,5 %	38,6 %
IV. obutev		25,0 %	9,1 %	23,8 %	15,8 %
V. osebni predmeti		25,0 %	18,2 %	9,5 %	14,8 %
VI. predmeti za gospodarstvo		25,0 %	3,6 %	-	3,0 %
VII. tehnični predmeti		-	7,3 %	14,3 %	9,9 %
VIII. gradbeni material		-	1,8 %	-	1,0 %
Skupaj:		3,9 %	54,5 %	41,6 %	

V Gorici je izredno močno prisotna oskrba prebivalcev sosednje občine Nova Gorica. Tudi tukaj je bil med prekomejnimi nakupi na prvem mestu tekstil, sledijo pa obutev, živila in osebni pred-

meti. Razlike, ki nastopajo v strukturi nakupov med kupci iz občine Sežana in drugih občin SRS so na splošno značilne za prekomejno oskrbo v teh središčih in so v soodvisnosti z boljšo izbiro (44 % kupcev) in delna razlika v ceni (25 % kupcev). Zaradi višje kvaliteta samega oskrbnega središča pa je tukaj že občutno prisoten motiv mode. Le 13,3 % prekomejnih kupcev se odloča za nakup v Gorici predvsem zaradi boljše kvalitete blaga.

Glede na položaj in centralnost Gorice, se sem usmerjajo seveda mnogo zahtevnejši prekomejni kupci kot v Opčine, ki opravljajo le del te funkcije skupaj s Trstom. Z izbiro jih je povsem zadovoljnih le 66 % in z načinom prodaje 54 % kupcev, kar 16 % pa je s slednjim nezadovoljnih. To potrjujejo tudi predlogi za izboljšanje storitev, ki so naslednji: večji trgovski prostorâ 61,9 %, večja uslužnost trgovcev 19%, boljša izbira blaga 14,3% in večja parkirišča 4,7 %.

Trbiž

Struktura opravljenih nakupov po poreklu kupcev

Skupine vplivna predmetov območja	Italija	Občina Jesenice	druge obč.SRS	Avstrija	Druge države	Sku- države paj
I. živila	-	55,6 %	27,6%	55,6%	68,7%	45,6%
II. meso	-	-	-	-	-	-
III. tekstil	-	-	31,0 %	8,9 %	9,4%	16,8%
IV. obutev	-	11,1%	5,2 %	11,1%	6,2%	7,4%
V. osebni predmeti	80,0 %	11,1 %	20,7%	11,1%	12,5%	17,4%
VI. predmeti za gospodarstvo	-	11,1%	8,6%	-	-	4,0%
VII. tehnični predmeti	-	11,1 %	6,9%	6,6%	3,1%	6,0%
VIII.gradbeni ma- terial	20,0 %	-	-	6,6 %	-	-
Skupaj:	3,4 %	6,0 %	38,9 %	30,2 %	21,5%	

V Trbižu se pojavlja specifična struktura kupcev in nakupov. Poleg številnih kupcev iz Slovenije jih je veliko iz Avstrije in veliko iz drugih držav kot tranzitni potniki. Različne strukture kupcev, ki jih v Trbiž usmerjajo podobni motivi, ki pa so strukturno precej zdiferencirani, se v Trbižu različno oskrbujejo.

Kupci iz SRS, med katerimi so tisti iz občine Jesenice skromno zastopani, so usmerjeni predvsem v nakup tekstila, osebnih predmetov in deloma živil. Živila skoraj nikoli niso glavni motiv prekomejne oskrbe iz SRS, so pa zelo pogost sekundarni predmet nakupa.

Pri kupcih iz Avstrije pa so z 55,6 % glavni predmet nakupov živila (razlika v ceni) in so tekstil, obutev ter osebni predmeti enako pogosto zastopani. Takšno strukturno usmeritev kažejo tudi predvidevanja za vnaprej, seveda ob ustaljenih tržnih mehanizmih, ki so opravljena na osnovi analize tendenc oskrbe.

Glede na tako pestro regionalno strukturo kupcev so seveda pestri tudi motivi. Za 47,8 % kupcev iz SR Slovenije je glavni motiv nižja cena, za polovico manjša pa sta velika izbira in tranzitni položaj centra. Za kupce iz Avstrije pa je kar z 86,4 % v ospredju motiv nižje cene, kar je sicer tudi vodilni motiv za kupce iz drugih držav, kjer pa ni tako močnih razlik med posameznimi motivi. Zaradi takšnih oskrbnih tokov in motivov je v Trbižu prevladujoč način občasnega nakupa in, razen pri kupcih iz občine Jesenice, pri drugih ni prisotne neke ustaljene periodične časivne opredelitve.

V Trbižu je s ponudbo zelo zadovoljnih kar 86,8 % anketiranih kupcev, ki gredo sem nakupovat že z določeno predstavo o vrsti nakupa in mnogokrat celo o samem predmetu nakupa. Zato pa jih je zadovoljnih z načinom prodaje le 67,1 %. Kar 48,2 % jih predlaga povečanje prodajnih prostorov, po 20 % boljši odnos prodajalcev do kupcev in boljše možnosti za sporazumevanje v slovenskem jeziku.

Gornja Radgona

Struktura opravljenih nakupov po poreklu kupcev

Skupine predmetov	vplivna območja	Občina Gor.Radgona	Druge občine SRS	Avstrija	Skupaj
I. živila		8,0 %	16,0 %	100 %	13,4 %
II. meso		2,2 %	4,0 %	-	2,6 %
III. tekstil		22,6 %	20,0 %	-	21,1 %
IV. obutev		24,1 %	18,0 %	-	21,6 %
V. osebni predmeti		8,0 %	18,0 %	-	10,3 %
VI. gospodarski predmeti		17,5 %	8,5 %	-	14,4 %
VII. tehnični predmeti		6,5 %	8,0 %	-	6,7 %
VIII. gradbeni material		10,9 %	8,0 %	-	9,8 %
Skupaj :		70,6 %	25,8 %	3,6 %	

Večina od 82 anketiranih kupcev je bila iz občine Gornja Radgona . V usmeritvi nakupov ni pri teh in ne pri kupcih iz drugih občin izrazite prevlade, nekoliko več je le nakupov tekstilnih in usnjenih predmetov, medtem ko je delež nakupa živil skromen. Nedvomno se v strukturi nakupov pozna bližina Murske Sobote in Maribora, kjer ljudje opravljajo najbolj zahtevne nakupe. Podobna so predvidevanja tudi za v bodoče s tem, da prèhaja na Gornjo Radgono tudi vedno več dolgoroènega nakupa. Kvaliteta ponudbe je kar, po mnenju 72 % anketiranih, dobra in naèin ponudbe zelo za 95 %, kar je sploh najvišji odstotek, oba odstotka pa sta višja glede na Sežano in Novo Gorico.

Glavni motiv oskrbe v Gornji Radgoni je za občane bližina središèa in na drugem mestu slaba izbira v lokalnem središču. Dnevna migracija je precej v ozadju kot motiv oskrbe, je pa prevladujoèa pri nakupih prebivalcev drugih obèin, ti so predvsem iz robnih predelov sosednjih obèin Murska Sobota, Ljutomer in Lenart.

Osnovne zakonitosti, ki izhajajo iz analize motivov in smeri ter strukture nakupov v raziskanih središčih so naslednje:

- velika je razlika med središči ob jugoslovansko-italijanski meji v primerjavi z Radgono. Znotraj petih središč ob jugoslovansko-italijanski meji pa nastopajo razlike, ki so, pogojene z velikostjo in osnovno funkcijo posameznega središča ter z njegovim položajem.
- Središča na italijanski strani so mnogo bolj usmerjena na prekomejno oskrbo.
- Bližina in možnost hitrega prehoda preko meje ustvarja močan tok prekomejne oskrbe iz sosednjih občin.
- Nakupi iz sosednjih občin so usmerjeni predvsem v kratkoročnejšo oskrbo, nakupi kupcev iz bolj oddaljenih občin pa v srednjeročno oskrbo.
- Nakupi v manjših središčih (Opčine, Trbiž) so bolj enostransko usmerjeni in manj zahtevni, medtem ko so nakupi v večjem središču (Gorica) kvalitetno zahtevnejši.
- Glavni motiv nakupov prebivalcev SR Slovenije v treh italijanskih središčih je večja izbira blaga, veliko manjšo vrednost pa imajo še naslednji motivi: nižja cena nekaterim predmetom, možnost izdelkov, bližina večjega središča, (kar velja za sosednje občine), potovanje preko meje (deloma tranzit).
- Važen element predstavlja možnost sporazumevanja, ki je v Sežani in Novi Gorici večja kot v treh središčih na stran meje.
- V Trbižu je nakup Avstrijcev usmerjen v živila.
- V Sežani in Novi Gorici je nakup Italijanov usmerjen v živila z mesom. V obeh središčih je to najbolj osnovni in najbolj preprosti element prekomejne oskrbe, ki pa najmanj prispeva h krepitvi določenega oskrbnega središča, kar naj bi pomenil razvoj dejavnosti za srednjeročno in dolgoročno potrošnjo.
- Gornja Radgona kot oskrbno središče napreduje tako po izgradnji trgovske infrastrukture kot po krepitvi svojega vplivnega območja. Prekomejna oskrba ima tukaj drugačne zakonitosti kot ob jugoslovansko-italijanski meji in je odvisna skoraj izključno od večjih razlik v ceni.

Skupni zaključki

Raziskava tako kompliciranega problema kot je funkcija oskrbe in potrošnje v razvoju obmejnih oskrbnih središč zahteva rešitev velikega števila problemov, ki jih v veliki meri temeljijo na razpoložljivih sredstvih. Temu so bili podrejeni delovni pristopi, ki so se opirali na zelo komplicirani zbiranje podatkov o vrednosti blagovnega prometa na kartiranje in na anketiranje. Na ta način naj bi bila dana možnost dopolnjevanja posameznih elementov pri razvoju raziskanih obmejnih oskrbnih središč in do določene meje naj bi bile omogočene določene sinteze. Glede na rezultate štirih delov raziskave in delne zaključke se pojavljajo naslednje skupne ugotovitve.

Gibanje blagovnega prometa je v veliki odvisnosti od prekomejne oskrbe. Pri tem so bolj prizadete skupine kratkoročne oskrbe (sem štejemo lahko tudi tekoča goriva), ki pa k razvoju centralnosti naselja in celotnega naselja najmanj prispevajo. Iz tega razloga je v treh središčih, v Sežani, Novi Gorici in Gornji Radgoni izredno važna udeležba prekomejnih kupcev predvsem v trgovini za srednjeročno oskrbo in udeležbo domačih kupcev. Čim boljša je ponudba v teh središčih, tem širša so njihova vplivna območja in tem več nakupov iz teh vplivnih območij opravi prebivalstvo v omenjenih treh središčih. To pomeni v blagovnem prometu stabilni element, kar je lepo pokazala analiza prometa 1970/1975.

V prostorskem in funkcijskem razvoju centralnih naselij je opazna močna odvisnost od prvotne razvitosti te funkcije. V ospredju je jačanje obstoječih središč z njihovo transformacijo in z njihovim širjenjem navzven. Čim večje je središče tem večji obseg je transformacija zavzela in tem močnejša je polarizacija posameznih skupin oskrbe. V Sežani in v Novi Gorici je vpliv prekomejne oskrbe na razvoj in strukturo oskrbnega središča sicer prisoten, vendar je sila skromen. Na Opčinah, v Gorici in v Trbižu pa je ta vpliv vodilen pri sedanji transformaciji in razvoju oskrbnih središč.

Anketa prebivalcev Sežane, Nove Gorice in Gornje Radgone ter anketa kupcev (bivajo izven centralnih naselij) v vseh petih središčih sta pokazali na specifičnost posameznega središča in na zdiferenciranost oskrbne usmeritve kupcev iz različnih območij. To je v tesni zvezi z različnostjo motivov oskrbe v obmejnem, perifernem in deloma tudi v razvoju zaostalem območju. Glede na rezultate raziskovanja oskrbnega središča Gornje Radgone pa je mogoče sklepati o bistvenih razlikah med funkcijo oskrbnih središč ob jugoslovansko-italijanski in jugoslovansko-avstrijski meji.

Seznam kart:

a) med tekstom:

1. Sežana Starost nestanovanjskih funkcij
(po kartiranju 1976)
2. Sežana Struktura nestanovanjskih funkcij
(po kartiranju 1976)
3. Opčine Starost nestanovanjskih funkcij
(po kartiranju 1976)
4. Opčine Struktura nestanovanjskih funkcij
(po kartiranju 1976)
5. Gorica Starost nestanovanjskih funkcij
(po kartiranju 1976)
6. Gorica Struktura nestanovanjskih funkcij
(po kartiranju 1976)

b) v prilogi:

1. Nova Gorica Starost nestanovanjskih funkcij
(po kartiranju 1976)
2. Nova Gorica Struktura nestanovanjskih funkcij
(po kartiranju 1976)
3. Trbiž Struktura nestanovanjskih funkcij
(po kartiranju 1976)
4. Gornja Radgona Starost nestanovanjskih funkcij
(po kartiranju 1976)
5. Gornja Radgona Struktura nestanovanjskih funkcij
(po kartiranju 1976)

K A Z A L O

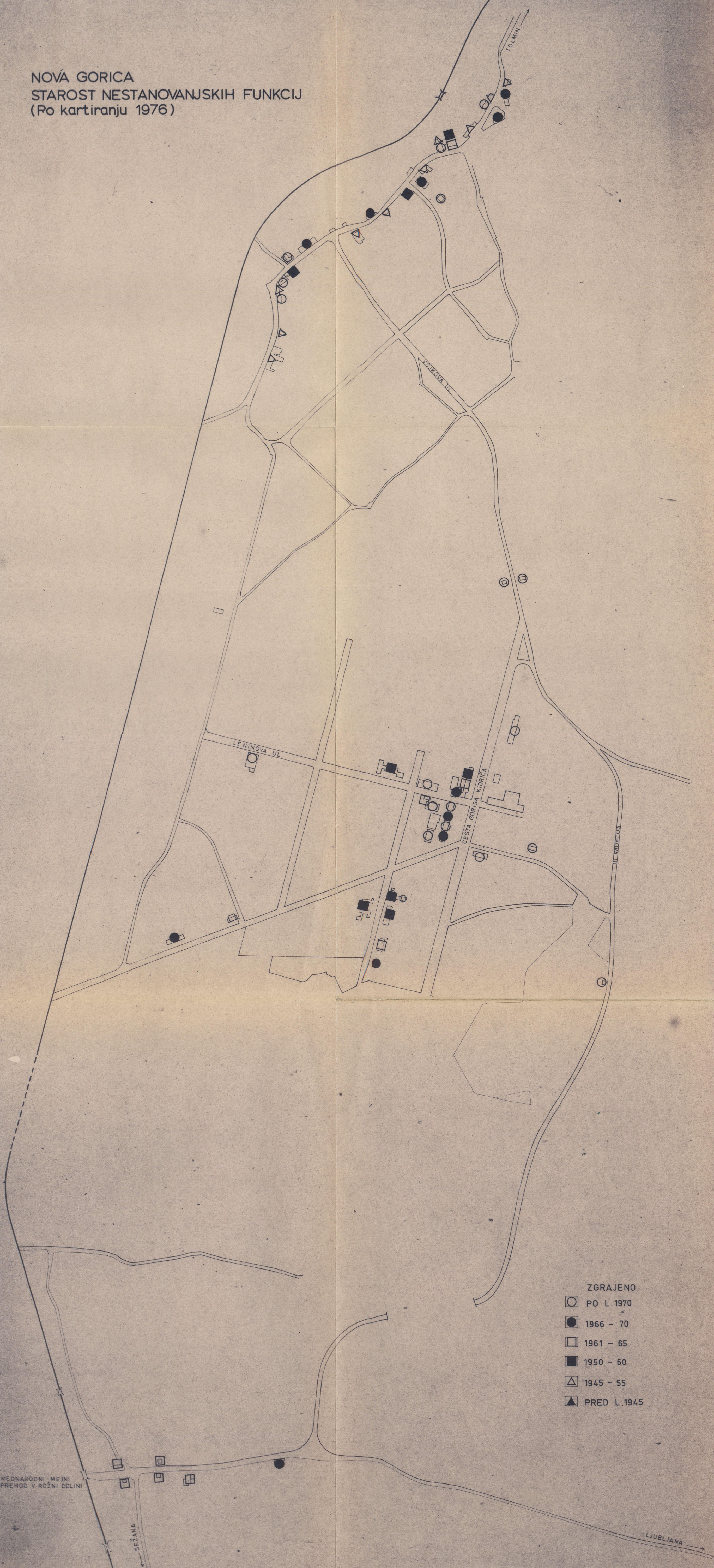
Stran

OBMEJNA SREDIŠČA V FUNKCIJI OSKRBE IN POTROŠNJE PREBIVALSTVA TOSTRAN IN ONSTRAN MEJE

UVOD	1
NAMEN RAZISKAVE IN OSNOVNA METODOLOŠKA IZHODIŠČA	2
ANALIZA RAZISKANIH PARAMETROV	5
Vrednost prometa	
1. Uvod	5
2. Trgovine z živili	6
3. Trgovine s tekstilnimi predmeti in s predmeti iz usnja	14
4. Trgovine s predmeti za gospodinjstvo, gospodarstvo in za osebne potrebe	15
5. Trgovine s pohištvo, kurivom in gradbenim materialom	16
6. Prodaja tekočih goriv	17
7. Gostinstvo	18
Devizni promet na območju občine Nova Gorica	
	20
Analiza obratov oskrbe	
	22
Sežana in Nova Gorica	
	23
Opčine, Gorica in Trbiž	
	26
Gornja Radgona	
	31
Zaključki	
	34
Struktura in regionalna opredelitev funkcije oskrbe v obmejnem središču	
Analiza ankete prebivalcev Sežane, Nove Gorice in Gornje Radgone	
	36

	Stran
Sežana	37
Nova Gorica	38
Gornja Radgona	39
Analiza ankete potrošnikov	41
Sežana	41
Nova Gorica	43
Opčine	44
Gorica	45
Trbiž	46
Gornja Radgona	48
Osnovne zakonitosti	49
Skupni zaključki	50
Seznam kart	52

NOVA GORICA
 STAROST NESTANOVANJSKIH FUNKCIJ
 (Po kartiranju 1976)

- ZGRAJENO
- PO L. 1970
 - 1966 - 70
 - 1961 - 65
 - 1950 - 60
 - △ 1945 - 55
 - ▲ PRED L. 1945

MEDNARODNI MEJNI
 PREHOD V ROŽNI DOLINI

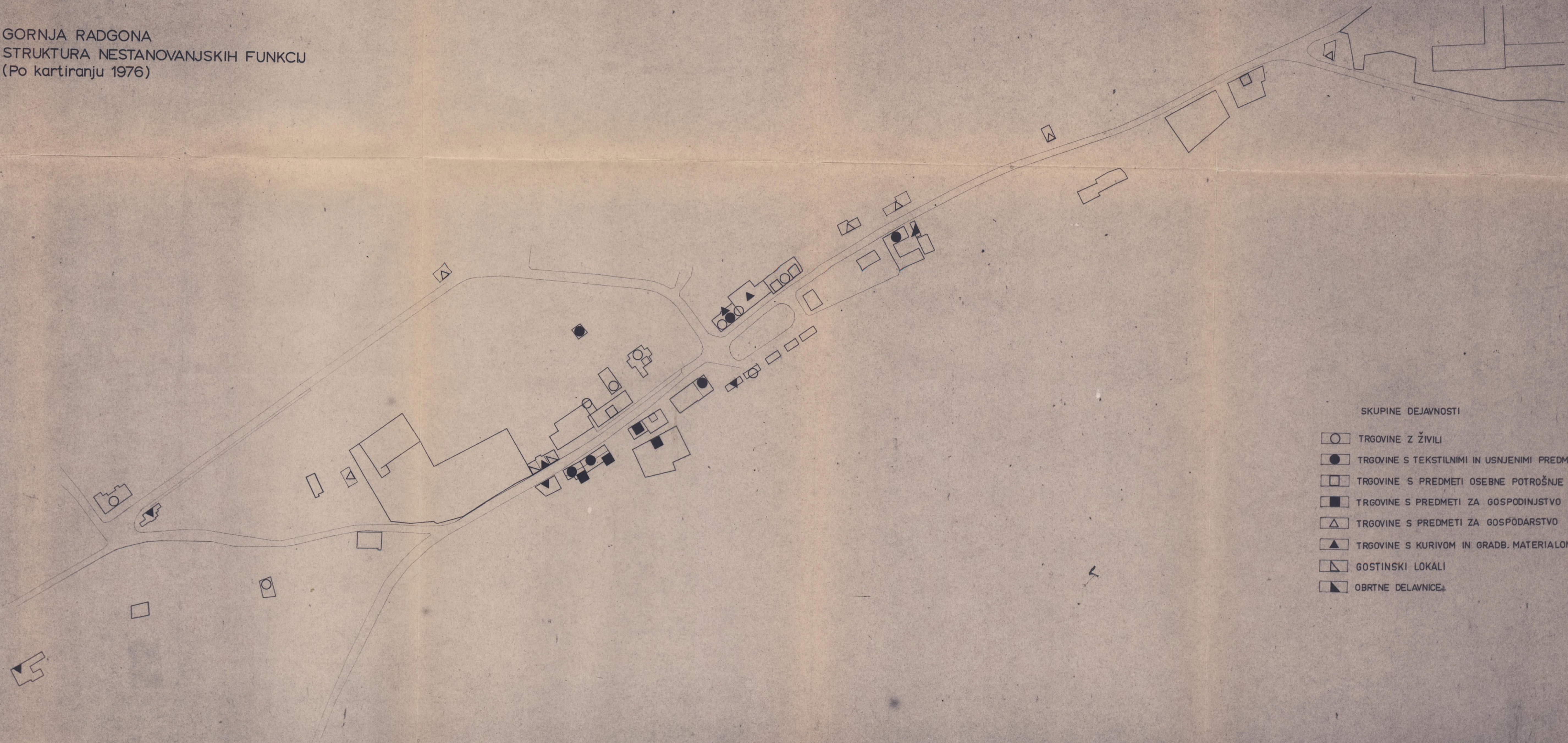
SEZANA

LJUBLJANA

NOVA GORICA
STRUKTURA NESTANOVANJSKIH FUNKCIJ
(Po kartiranju 1976)

GORNJA RADGONA
STRUKTURA NESTANOVANJSKIH FUNKCIJ
(Po kartiranju 1976)

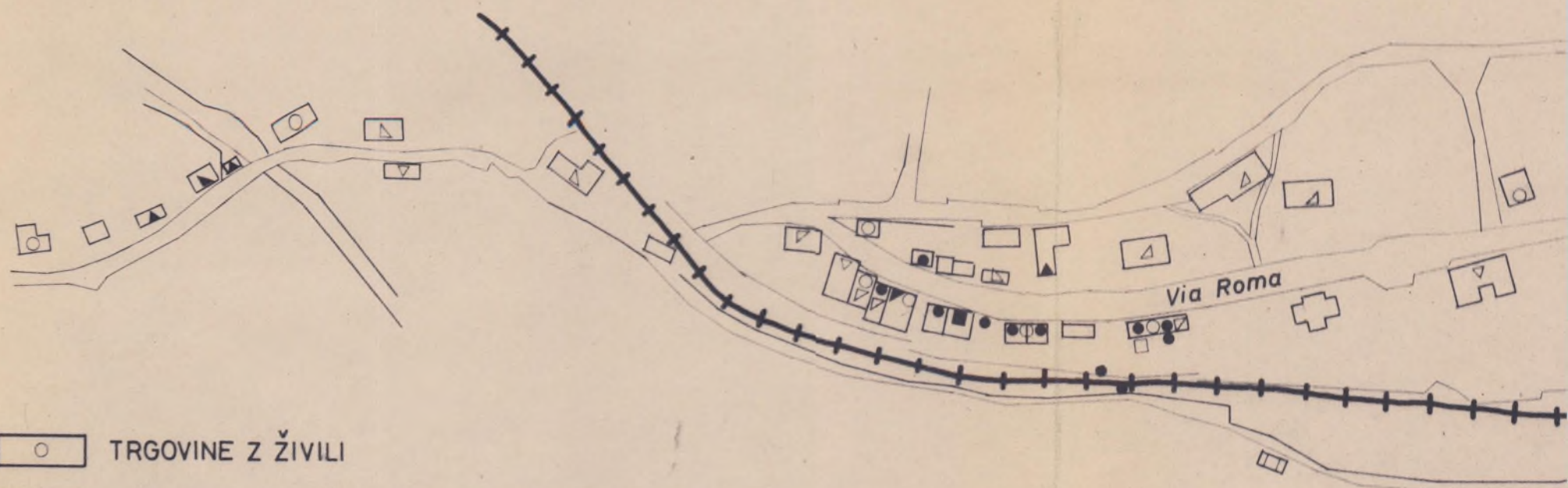

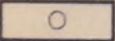

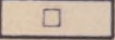
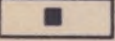
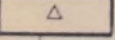
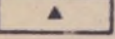
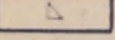
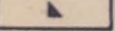
SKUPINE DEJAVNOSTI

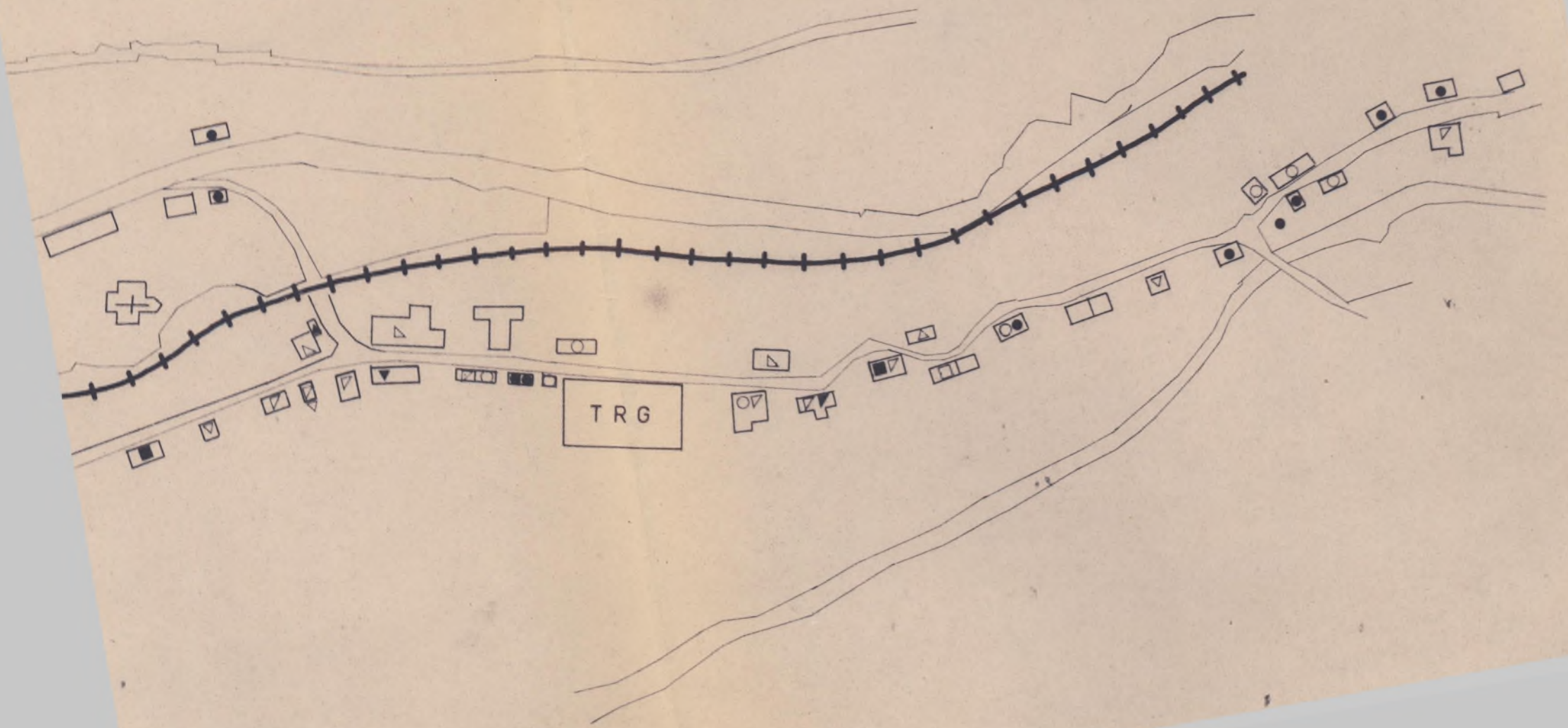
- TRGOVINE Z ŽIVILI
- TRGOVINE S TEKSTILNIMI IN USNJENIMI PREDMETI
- TRGOVINE S PREDMETI OSEBNE POTROŠNJE
- TRGOVINE S PREDMETI ZA GOSPODINJSTVO
- △ TRGOVINE S PREDMETI ZA GOSPODARSTVO
- ▲ TRGOVINE S KURIVOM IN GRADB. MATERIALOM
- ▧ GOSTINSKI LOKALI
- ▧● OBRTNE DELAVNICE

TRBIŽ

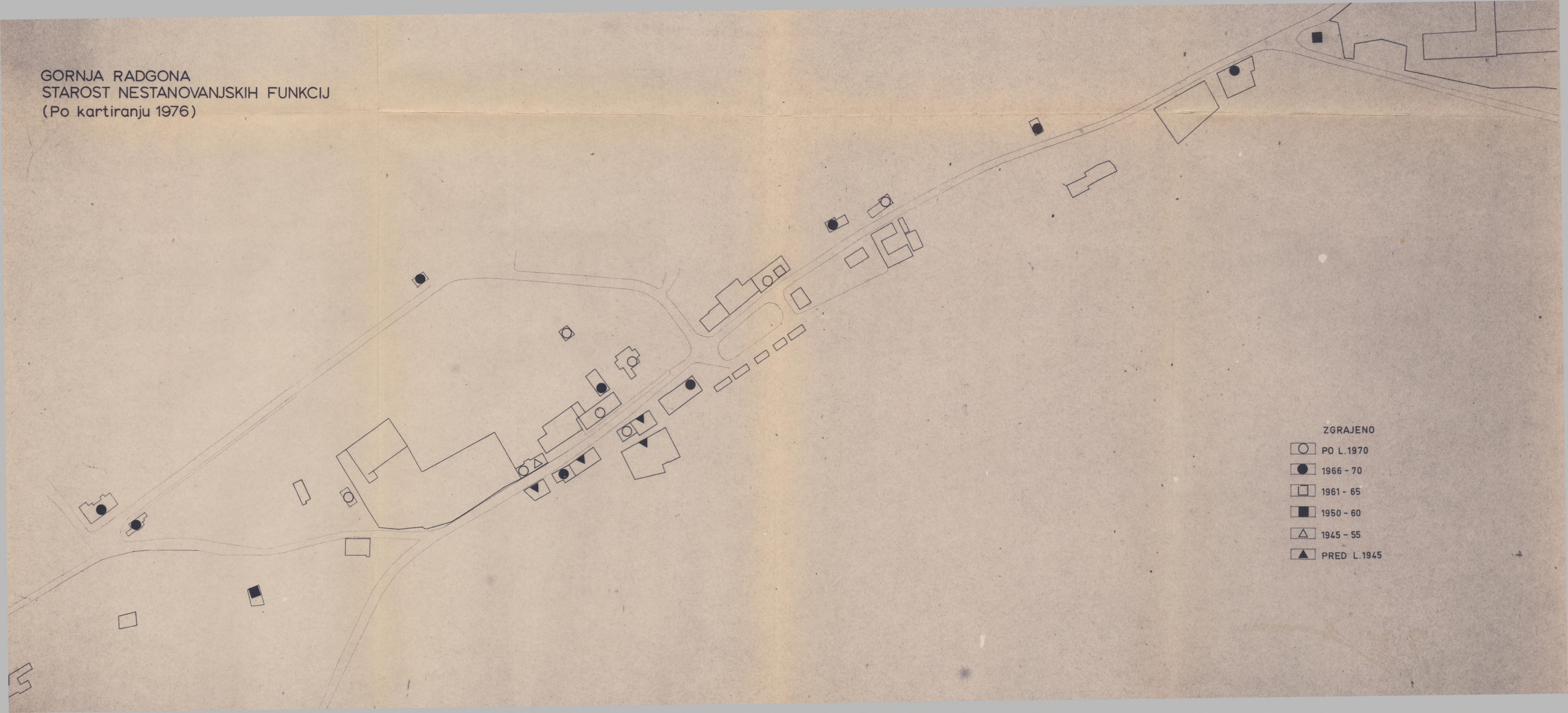
STRUKTURA NESTANOVANJSKIH FUNKCIJ (Po kartiranju 1976)

- TRGOVINE Z ŽIVILI
- TRGOVINE S TEKSTILNIMI IN USNJENIMI PREDMETI
- TRGOVINE S PREDMETI OSEBNE POTROŠNJE
- TRGOVINE S PREDMETI ZA GOSPODINJSTVO
- TRGOVINE S PREDMETI ZA GOSPODARSTVO
- TRGOVINE S KURIVOM IN GRADB. MATERIALOM
- GOSTINSKI LOKALI
- OBRTNI LOKALI

GORNJA RADGONA
STAROST NESTANOVANJSKIH FUNKCIJ
(Po kartiranju 1976)

ZGRAJENO

- PO L.1970
- 1966 - 70
- 1961 - 65
- 1950 - 60
- △ 1945 - 55
- ▲ PRED L.1945